

**การฉายใช้วัฒนธรรม : การเมืองของมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ
ในเวียดนาม**

โดย ออสการ์ ซาเลมิงค์ (Oscar Salemink)

แปลโดย เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์

(Oscar Salemink, “Appropriating Culture:

The Politics of Intangible Cultural Heritage in Vietnam” In *State, Society and the Market in Contemporary Vietnam: Property, Power and Values*,
edited by Hue–Tam Ho Tai and Mark Sidel, p. 158–180, 2015,

©Taylor & Francis Group, published by Routledge, reproduced with permission.)

“ ในบริบทของเวียดนามจากวาทกรรมที่เป็นทางการที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และนานาชาติ ในระดับท้องถิ่น การอ้างสิทธิ์เหนือมรดกวัฒนธรรมอาจตีความได้ว่าเป็นวิธีหนึ่งในการตอบสนองความต้องการทางการเมืองหรือในทางหนึ่งคือความพยายามในการทำภูมิภาคให้เป็นที่รู้จัก ในระดับชาติการเมืองของมรดกวัฒนธรรมช่วยสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ระบอบคอมมิวนิสต์หลังสังคมนิยมของเวียดนาม และในระดับนานาชาติการยกย่องเชิดชูโดยยูเนสโกทำให้เวียดนามมีที่ทางในเวทีโลกในฐานะแหล่งอารยธรรมเก่าแก่และแหล่งวัฒนธรรมที่น่ายกย่อง ”

วันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 2008 ศาสตราจารย์เหวียน จี เบน (Nguyen Chi Ben) ผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมและสารสนเทศแห่งเวียดนาม (Vietnam Institute of Culture and Information เดิมชื่อ Vietnam Institute of Culture and Arts Studies – VICAS) ได้ผ่านมากรุงอัมสเตอร์ดัม เพื่อหารือเรื่องต่าง ๆ ที่มีความสนใจตรงกันกับผู้เขียน เขามาพร้อมผู้ช่วยซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีจังหวัดบักนินญ (Bac Ninh) และยังเป็นผู้อำนวยการกรมการวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำจังหวัดด้วยการเดินทางครั้งนี้อยู่ในระหว่างการเป็นตัวแทนของเวียดนามไปประชุมที่สำนักงานใหญ่ของยูเนสโก ในกรุงปารีส เพื่อยื่นขอรับการขึ้นทะเบียนดนตรีพื้นบ้านของบักนินญที่เรียกว่ากวานเหาะ (quan ho) เป็นมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ (intangible cultural heritage – ICH¹)

คำว่ามรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ ถูกใช้ในเวียดนามโดยการแนะนำของยูเนสโก ซึ่งได้จัดการประชุมผู้เชี่ยวชาญติดต่อกันสองครั้งในเวียดนามเมื่อ ค.ศ. 1994 ในหัวข้อมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของชนกลุ่มน้อย และวัฒนธรรมของนครหลวงเฮว้ (Hue) อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ได้รับความสนใจจริง ๆ ก็หลังจากการที่มรดกวัฒนธรรมได้รับการขึ้นทะเบียนโดยยูเนสโกให้แห่งเป็นแหล่งทางประวัติศาสตร์สามแห่ง คือ เฮว้ ฮอยอัน (Hoi An) และกลุ่มโบราณสถานมีเซิน (My Son Temple Complex) และแหล่งทางธรรมชาติสองแห่ง คือ อ่าวฮาลอง (Ha Long Bay) และถ้ำฟองงญา (Phong Nha cave) ทำให้เกิดปรากฏการณ์การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวและกระแสความภูมิใจในชาติ ใน ค.ศ. 2003 และ 2005 ตามลำดับ ญาญึก (nha nhac) ดนตรีราชสำนักจากเฮว้และพื้นที่ทางวัฒนธรรมห้อง (Space of Gong Culture – khong gian van hoa cong chien) ของชนกลุ่มน้อยในที่ราบสูงภาคกลาง ได้รับการประกาศเป็นผลงานชิ้นเอกของมนุษยชาติด้านมรดกวัฒนธรรมมุขปาฐะและมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ (Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity) ต่อมาใน ค.ศ. 2008 ทั้งสองรายการถูกบรรจุในบัญชีรายชื่อเกิดใหม่ที่เรียกว่า มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ ซึ่งต้องการการคุ้มครองเร่งด่วน (Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding) ย้อนกลับไปใน ค.ศ. 2007 ก่อนที่ศาสตราจารย์เหวียนจะมาเยี่ยมเยียนผู้เขียนที่กรุงอัมสเตอร์ดัม เวียดนามได้ยื่นขอจดทะเบียนการร้องเพลงกวานเหาะและการร้องเพลงทำนองกาจู้ (ca tru) ต่อยูเนสโก² และในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2009 เพลงทั้งสองรายการก็ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนอย่างเป็นทางการ³

¹ ตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ ค.ศ. 2003 มรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ หรือมรดกวัฒนธรรมที่ยังมีการใช้งานอยู่เป็นส่วนสำคัญที่สุดของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการดูแลรักษาไว้ก็เป็นเครื่องรับประกันการสร้างสรรค์ที่ต่อเนื่อง อนุสัญญาระบุว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพถูกแสดงออกในรูปแบบเหล่านี้ 1) ประเพณีมุขปาฐะและการแสดงออกรวมถึงภาษาในฐานะพาหนะของมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ 2) ศิลปะการแสดง 3) วิธีปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 4) ความรู้และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5) ฝีมือช่างดั้งเดิม อนุสัญญาได้นิยามมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพว่าเป็น การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง – ซึ่งชุมชน กลุ่มคน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน (cf. <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00002>, สืบค้นเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม ค.ศ. 2008).

² สำหรับการร้องกวานเหาะ อ่าน Le Ngoc Chan (2002, n.d.) สำหรับเพลงกาจู้ อ่านงานของบาร์เลย์ นอร์ตัน Barley Norton (1996, 2005, n.d., <http://www.gold.ac.uk/music/catru/>) และ Nhung Tuyet Tran ใน Hue-Tam Ho Tai & Mark Sidel (eds.) (2012)

³ อ่าน <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?RL=00183> และ <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?USL=00309> สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม ค.ศ. 2010.

เรื่องราวของการยื่นขอขึ้นทะเบียนแสดงให้เห็นว่าการขอขึ้นทะเบียนเป็นกระบวนการทางการเมือง ซึ่งมีความซับซ้อนและมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง “ระดับต่าง ๆ” เกี่ยวพันกับความทะเยอทะยานทางการเมืองของท้องถิ่นที่อยู่ในบริบทระดับชาติ รวมทั้งความสนใจของชาติ ทหารการเมือง วัฒนธรรมในเวทีสากล และการสร้างอำนาจในระดับชาติและนานาชาติ อย่างมีศิลปะและเป็นวิชาการให้แก่ “ผู้เชี่ยวชาญ”⁴ ในบทความนี้ผู้เขียนวิเคราะห์การฉวยใช้ (appropriation) และการใช้งาน (use) ของ “มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ” ในบริบทของเวียดนามจากวาทกรรมที่เป็นทางการที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และนานาชาติ ในระดับท้องถิ่นการอ้างสิทธิ์เหนือมรดกวัฒนธรรมอาจตีความได้ว่าเป็นวิธีหนึ่งในการตอบสนองความต้องการทางการเมืองหรือในทางหนึ่งคือความพยายามในการทำภูมิภาคให้เป็นที่รู้จัก ในระดับชาติการเมืองของมรดกวัฒนธรรมช่วยสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ระบอบคอมมิวนิสต์หลังสังคมนิยมของเวียดนาม และในระดับนานาชาติการยกย่องเชิดชูโดยยูเนสโกทำให้เวียดนามมีที่ทางในเวทีโลกในฐานะแหล่งอารยธรรมเก่าแก่และแหล่งวัฒนธรรมที่น่ายกย่อง

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของยูเนสโกที่ประกาศใน ค.ศ. 2003 (2003 UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage) ได้นิยามมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพไว้ว่า “การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง – ซึ่งชุมชน กลุ่มคน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน”⁵ โดยกรอบแนวคิดแล้วการวิเคราะห์ของผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจจากหนังสือ การใช้มรดกวัฒนธรรม (Uses of Heritage) ที่ตีพิมพ์ เมื่อ ค.ศ. 2006 ของ **ลอราเจน สมิธ** (Laurajane Smith) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดว่า

⁴ Thaveeporn Vasavakul (2003), “From Fence-Breaking to Networking: Interests, Popular Organizations and Policy Influences in Post-Socialist Vietnam,” ใน Benedict Kerkvliet, Russell Heng, David Koh (eds), *Getting Organized in Vietnam: Moving In and Around the Socialist State*, Singapore: ISEAS, p. 25–61; Smith, Laurajane (2006), *Uses of Heritage*, London and New York: Routledge; Salemink, Oscar (2007), “The Emperor’s New Clothes: Re-fashioning Ritual in the Hue Festival,” *Journal of Southeast Asian Studies* 38(3): p. 559–582.

⁵ มาตรา 2 ของอนุสัญญาเริ่มต้นดังนี้ “1) มรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ หมายถึงวิธีปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง – ซึ่งชุมชน กลุ่มคน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพซึ่งถูกส่งผ่านจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ได้รับการสร้างสรรค์ใหม่อย่างสม่ำเสมอโดยชุมชนและกลุ่มคน เพื่อการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของพวกเขา และมอบความรู้ลึกถึงเอกลักษณ์และความต่อเนื่องให้แก่พวกเขา ด้วยเหตุนี้จึงส่งเสริมความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ เพื่อให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของอนุสัญญาฉบับนี้ จะมีการพิจารณาเฉพาะมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพเท่าที่สอดคล้องกับบทบัญญัติที่มีอยู่ด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเท่านั้น รวมทั้งข้อกำหนดให้มีความเคารพซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนทั้งหมาย กลุ่มคนและปัจเจกบุคคล และต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) มรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ ที่ได้นิยามไว้ในย่อหน้า 1) ข้างต้น ถูกแสดงออกในรูปแบบเหล่านี้ a) ประเพณีมุขปาฐะและการแสดงออก รวมถึงภาษาในฐานะพาหนะของมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ b) ศิลปะการแสดง c) วิธีปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล d) ความรู้และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล e) ฝีมือช่างดั้งเดิม” อ่าน <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00006> (สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มกราคม ค.ศ. 2010).

แนวคิดเรื่องมรดกวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเรื่องของ “สิ่งของ” (thing) แต่เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมและสังคมที่เชื่อมโยงกับการจดจำซึ่งช่วยสร้างวิธีการในการทำความเข้าใจและมีส่วนร่วมกับปัจจุบัน...อันที่จริงหนังสือนี้เริ่มต้นจากฐานความคิดว่ามรดกวัฒนธรรมทุกอย่างนั้นไม่เป็นกายภาพ อย่างไรก็ตาม ในการเน้นความไม่เป็นกายภาพของมรดกวัฒนธรรม ผู้เขียนไม่ได้ละทิ้งกายภาพหรือพยายามเลียงที่จะอภิปรายถึง เพียงแต่ทำให้ไม่มีข้อโต้แย้งหรือทำให้ผิดธรรมชาติด้วยการดึงรูปทรงและสาระสำคัญออกมาให้เห็นชัดเจน ในขณะที่ สถานที่ แหล่งวัตถุ และความเป็นท้องถิ่น อาจจะดำรงในฐานะแหล่งที่สามารถระบุได้ของมรดกวัฒนธรรม...สถานที่เหล่านี้ไม่ได้มีคุณค่าโดยธรรมชาติของมันเองและไม่ได้มีความหมายที่มีมาแต่กำเนิด⁶

เธอซีให้เห็นว่า “วาทกรรมว่าด้วยมรดกวัฒนธรรมโดยผู้มีอำนาจ” (authorized heritage discourse) “ได้ให้สิทธิพิเศษแก่ค่านิยมและความรู้ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับอดีตและหลักฐานทางกายภาพ และได้ครอบงำและตั้งกฎเกณฑ์ต่อวิชาชีพด้านมรดกวัฒนธรรม” ซึ่งตรงกันข้ามกับวาทกรรมและการปฏิบัติการของมรดกวัฒนธรรมของชุมชนและคนทั่วไป⁷

สมิธไม่ได้พูดถึงมรดกวัฒนธรรมในด้านที่เป็นสินทรัพย์แต่พูดในด้านการควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีวาทกรรมชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่เกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม ในมาตรา 2 ของอนุสัญญาฯ กล่าวถึง “มรดกโลก” (world heritage properties) และอ้างถึงสิทธิทางปัญญาเป็นกรอบอ้างอิงของมรดกวัฒนธรรม ในวารสารมิวเซียมอินเตอร์เนชันแนล (Museum International) ฉบับพิเศษว่าด้วยเรื่องมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ ริชาร์ด คูริน (Richard Kurin) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า “ความเป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรม” เป็น “ประเด็นทางเทคนิคและกฎหมาย” ซึ่งอาจจะหาทางออกได้ด้วยเรื่องสิทธิทางปัญญา⁸ ในขณะที่ โนริโกะ ไอคาว่า (Noriko Aikawa) และเวนด์ เวนด์แลนด์ (Wend Wendland) ได้ชี้ให้เห็นว่าข้อถกเถียงและวาทกรรมเกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพใดบ้างที่แสดงความกังวลต่อแนวคิดเรื่องสิทธิทางปัญญา⁹ แต่ผู้เขียนเหล่านี้แทบไม่ได้กล่าวถึงพัฒนาการของแนวคิดที่เกิดขึ้นก่อนจะเป็นวาทกรรมและการปฏิบัติ ในการปกป้องมรดกวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม แนวคิดที่ว่ามรดกวัฒนธรรมที่ “ไม่เป็นกายภาพ” บางอย่างสามารถเป็นสินทรัพย์ได้ สามารถถือครองได้ เลียงไม่ได้ที่จะลดฐานะมรดกวัฒนธรรมลงมาเป็น “สิ่งของ” ที่สามารถระบุได้ เป็นวัตถุที่สามารถถูกอ้างสิทธิ์และขัดแย้งกันได้

⁶ Smith, Laurajane (2006), *Uses of Heritage*. London and New York: Routledge, p. 2–3.

⁷ Smith, *Uses of Heritage*, p. 5.

⁸ Kurin, Richard (2004), “Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 UNESCO Convention: A Critical Appraisal,” *Museum International* 56(1–2): p. 67.

⁹ Aikawa, Noriko (2004), “An Historical Overview of the Preparation of the UNESCO International Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage,” *Museum International* 56(1–2): p. 137–149; Wendland, Wend (2004), “Intangible Heritage and Intellectual Property: Challenges and Future Prospects,” *Museum International* 56(1–2): p. 97–107.

เกี่ยวกับนโยบายด้านมรดกวัฒนธรรม ความเป็นรัฐชาติเวียดนามไม่ได้กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน แต่เป็นพื้นที่ของการแข่งขันซึ่งผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันได้ดำเนินไปและได้ถูกแก้ไข กระนั้นก็ตามผลลัพธ์ของการแข่งขันเหล่านี้ได้รวมเอาผลประโยชน์ของชาติตามที่คนรับรู้เข้าใจภายใต้กรอบการอภิปรายเดี่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากวาทกรรมของมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ (discourse of ICH) รัฐและผู้เชี่ยวชาญได้ยึดครองกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่ามรดกวัฒนธรรม วิธีปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติ และแน่นอน “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” (cultural space) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่กิจกรรมเหล่านั้นเกิดขึ้น ได้กลายเป็นเป้าหมายของการเข้ามาแทรกแซงของรัฐ ในแง่ที่มรดกวัฒนธรรมถูกนำเสนอเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในท้องถิ่นหรือในละแวกพื้นที่นั้น รัฐได้เข้ามามีบทบาทเป็นของแท้ ทำให้เป็นรูปธรรม และใช้กระบวนการของท้องถิ่นเป็นเครื่องมือภายใต้ร่มใหญ่ที่เรียกว่าชาติ ด้วยการกำหนดฐานะให้เป็นสมบัติของชาติ ในกระบวนการนี้ ผู้คนที่ทำให้กิจกรรมเกิดเป็นรูปเป็นร่างจำเป็นจะต้องถูกเบียดขับออกไปจากมรดกวัฒนธรรม ซึ่งยิ่งทำให้การอนุรักษ์และการฟื้นฟูยากมากขึ้นไปอีก

ในบทความนี้ ผู้เขียนได้พัฒนามุมมองเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ถูกมองเป็นสินทรัพย์ ในด้านที่เกี่ยวกับกระบวนการฉวยใช้ (process of appropriation) ได้แก่ การควบคุมแบบถือสิทธิ์ เบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการให้คำนิยาม การบริหารจัดการ และการใช้มรดกวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ผู้เขียนจะสำรวจสิ่งที่ผู้เขียนเรียกว่า “การเมืองว่าด้วยอนุสรณ์สถาน” (monumental politics) ในเวียดนาม ซึ่งกลุ่มผู้มีผลประโยชน์ในท้องถิ่นพยายามให้ศูนย์กลางทางการเมืองให้การยอมรับ ยกย่องเชิดชู แหล่งมรดกความทรงจำและกิจกรรมเชิงพิธีกรรมของพวกเขา ในฐานะที่เป็นอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์หรือทางวัฒนธรรม ในส่วนถัดไปจะเปรียบเทียบกระบวนการการแข่งขันเพื่อสถานะของมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นในบริบทภายในประเทศของเวียดนามกับการแข่งขันในระดับนานาชาติเพื่อสถานะมรดกโลกภายใต้การช่วยเหลือของยูเนสโก ซึ่งพูดถึงการเมืองระดับหมู่บ้านในเชิงเปรียบเทียบกับสากล ในส่วนถัดไป ผู้เขียนขยายความเรื่องการเมืองที่เกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของที่ราบสูงภาคกลางของเวียดนามในแง่ของการฉวยใช้ทางวัฒนธรรมภายใต้การแข่งขันทางการเมืองที่มีมาอย่างยาวนานในภูมิภาคนั้น

การเมืองว่าด้วยอนุสรณ์สถานของการอ้างสิทธิ์เหนือมรดกวัฒนธรรม

ในขณะที่ร่วมพิธีกรรมที่วัดแห่งหนึ่งในเทศบาลของหมู่บ้านใกล้ ๆ กับเมืองจ่าวตัก (Chau Doc) ในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงเมื่อ ค.ศ. 2005 ผู้เขียนสังเกตเห็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกนำออกมาจากกล่องไม้ที่แกะสลักอย่างวิจิตรเพื่อให้อัญเชิญผู้สร้างหมู่บ้านและ “ผู้ที่ตายอย่างไม่ปกติ” ได้เห็น (Malarney 2007) วัตถุที่ว่านี้ประกอบด้วยเอกสารสองชิ้น ชิ้นหนึ่งเป็นเอกสารใบประกาศนียบัตรพระราชทาน (*sac phong*) ซึ่งมีตราประทับของจักรพรรดิมีญหม่าง (Minh Mang ครองราชย์ ค.ศ. 1820–1840) ตั้งแต่ศตวรรษที่สิบเก้า ส่วนเอกสารอีกชิ้นใหม่กว่ามากและมีตรากระทรวงวัฒนธรรมและสารสนเทศ ประกาศยกย่องวัดของหมู่บ้านเป็นโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (*di tích lịch sử văn hóa*) อันที่จริงเมื่อไปเยี่ยมชมวัด เจดีย์ ศาลเจ้า หรือศาลากลางหมู่บ้านมักจะพบเห็นประกาศสาธารณะสองสามชิ้นติดอยู่ภายนอกหรือภายในห้องโถง ได้แก่ แผ่นป้ายบอกเล่าประวัติและความสำคัญของสถานที่ป้ายแสดงรายนาม “ผู้มีอุปการคุณ” (*cong duc*) แสดงชื่อพร้อมจำนวนเงินบริจาค และประกาศ

การขึ้นทะเบียนโดยกระทรวงวัฒนธรรม ยกย่องให้เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม หรือทางประวัติศาสตร์พร้อมระบุวันที่ที่ได้รับการประกาศ ซึ่งมักจะอยู่ในยุคการดำเนินนโยบาย โดยเหเมย (Doi Moi)

ในบทนำของการประชุมวิชาการ “Living with the Dead: The Politics of Ritual and Remembrance in Contemporary Vietnam” (อยู่กับคนตาย : การเมืองเรื่องพิธีกรรมและความทรงจำในเวียดนามยุคปัจจุบัน) ไมเคิล ดิเกรกอริโอ (Michael DiGregorio) และผู้เขียนนำเสนอความขนานกันทางประวัติศาสตร์ ระหว่างการให้การรับรองพิธีกรรมท้องถิ่นและการอ้างสิทธิ์เหนือมรดกวัฒนธรรมโดยคณะกรรมการด้านพิธีกรรมในยุคจักรพรรดิและกระทรวงวัฒนธรรมของเวียดนามยุคหลังสังคมนิยม¹⁰ ดิเกรกอริโอ ได้อธิบายถึงการแข่งขันที่ดุเดือดระหว่างสายตระกูลในท้องถิ่นในการที่จะให้ได้รับการรับรองว่าเป็นตระกูลที่เป็นผู้ก่อตั้ง นั่นหมายถึงความอาวุโสทางสังคมและการเมืองด้วย การแข่งขันนี้ส่งผลต่อการต่อสู้เกี่ยวกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และอัตลักษณ์ของวีรบุรุษในตำนานโดยเฉพาะผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน¹¹ โดยปกติแล้วการต่อสู้ลักษณะนี้มักจะมีทางออกในลักษณะที่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อแหล่งประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นวัด ศาลเจ้า หรือเจดีย์ ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์หรือทางวัฒนธรรม (*giay cong nhan di tich lich su van hoa*) จากกระทรวงวัฒนธรรม ดังเช่นที่ปรากฏในพิธีกรรมใกล้ ๆ กับเมืองจ่าวตีก ความสำคัญของการได้รับการขึ้นทะเบียนนั้นมีมากกว่าคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือทางวัฒนธรรมของแหล่งประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นมรดกวัฒนธรรม แต่มันยังถูกมองว่ามีนัยยะของการรับรองอย่างเป็นทางการให้แก่อัตลักษณ์ของจิตวิญญาณที่ได้รับการเช่นไหว้ ณ แหล่งประวัติศาสตร์นั้น ให้แก่รูปแบบการประกอบพิธีกรรมที่ถูกจัดขึ้น และให้แก่การรับรองทางการเมืองและทางศีลธรรมของผู้คนในหมู่บ้าน ชุมชน หรือพื้นที่ปกครองของชุมชน ผู้ซึ่งได้กล่าวอ้างสิทธิ์เป็นกลุ่มแรก

บริบททางการเมืองของการแข่งขันของท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลกลางปรากฏอยู่ในมติข้อที่ห้า ของคณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งผ่านที่ประชุมใน ค.ศ.1998 แทนที่จะเป็นกฎหมายมรดกวัฒนธรรม โดยมติข้อที่ห้าได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่าจะ “สร้างวัฒนธรรมที่ก้าวหน้าเต็มไปด้วยอัตลักษณ์ของชาติ” ซึ่งช่วยเปิดโอกาสให้แก่การเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และทำให้มีพื้นที่สำหรับการขยายตัวทางศาสนา ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ในยุคการดำเนินนโยบายโดยเหเมย ตั้งแต่การเริ่มดำเนินนโยบายโดยเหเมยเมื่อ ค.ศ.1986 การเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วของเวียดนามได้รับความบอบช้ำจากการปฏิรูปตลาดทุนนิยมและการเป็นส่วนหนึ่งของตลาดโลก ซึ่งเป็นกระบวนการที่ส่งให้เวียดนามได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) การปฏิรูปเสรีนิยมใหม่ซึ่งเวียดนามได้พัฒนาความร่วมมือกับธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และผู้บริจาคต่างชาติ ได้ส่งผลกระทบต่อตลาดแต่ยังส่งผลต่อรัฐบาลให้ถอนตัวออกจากหลายกิจการ (สาธารณสุข การศึกษา และสวัสดิการ) ในกระบวนการที่เรียกอย่างสละสลวยว่า *xa hoi hoa* (การขจัดเกลางทางสังคม) ซึ่งหมายถึงประชาชนต้องจ่ายค่าบริการด้วยเงินของตนเอง

¹⁰ DiGregorio, Michael and Oscar Salemink (2007), “Living with the Dead: The Politics of Ritual and Remembrance in Contemporary Vietnam,” *Journal of Southeast Asian Studies* 38(3): p. 436.

¹¹ DiGregorio, Michael (2007), “Things Held in Common: Memory, Space and the Reconstitution of Community Life,” *Journal of Southeast Asian Studies* 38(3): p. 441–465.

ในช่วงกลางทศวรรษ 1990 พรรคคอมมิวนิสต์ได้ตัดสินใจที่จะใช้การฟื้นคืนศาสนาเป็นการสร้างความชอบธรรมในการบริหารประเทศ ซึ่งขณะนั้นพรรคได้เสื่อมความนิยมลงอย่างหนักจากมาตรการแบบสังคมนิยมที่ล้มเหลว และจากการขาดความน่าเชื่อถือที่เกิดจากนាំการพัฒนาแบบทุนนิยมมาใช้ หลังจากมติข้อที่ห้า ได้รับมติรับรองเมื่อ ค.ศ. 1998 การฟื้นคืนศาสนาได้เริ่มต้นขึ้นจากการถูกแปลงไปสู่สภาพลักษณะอย่างเป็นทางการของชาติ ในทางหนึ่ง มตินี้ได้เปิดโอกาสให้ความพยายามทุกรูปแบบของท้องถิ่นได้สร้างแบบแผนประเพณีขึ้นมาใหม่และลงทุนกับสิ่งเหล่านี้ด้วยรูปแบบและความหมายใหม่ แต่ในอีกทางหนึ่งมันได้เอื้อให้รัฐบาลมีบทบาทเหนือองค์กรที่ดูแลพิธีกรรมและงานประเพณีเหล่านี้อยู่แล้ว หรือมีบทบาทในการสร้างพิธีกรรมใหม่เพื่อกำหนดวาทกรรมเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของเวียดนามให้ เป็นไปในแนวทางใหม่หลังจากการยกเลิกระบบสังคมนิยมสมัยใหม่¹²

ตัวอย่างเช่น กระทรวงวัฒนธรรมและสารสนเทศได้คัดเลือกเทศกาลท้องถิ่น 10 รายการซึ่งถูกที่กักเอาไว้เป็น “ลักษณะของชาติ” (national character) และมีบทบาทสำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อทางสังคม การเมือง และการส่งเสริมการท่องเที่ยว¹³ ตัวอย่างหนึ่งคือ เทศกาลบูชากษัตริย์หุง (Hung King Festival) ในเมืองฝูเถาะ (Phu Tho)¹⁴ ซึ่งก่อนกลางทศวรรษ 1990 เป็นเทศกาลของท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้มาพบปะเกี่ยวพาราสักกัน จนกลางทศวรรษ 1990 เทศกาลนี้ได้ถูกยกระดับเป็นเทศกาลระดับชาติเพื่อเฉลิมฉลองการก่อตั้งรัฐชาติขึ้น ตั้งแต่ ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา การจัดเทศกาลยิ่งเป็นเรื่องการเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ มีผู้นำทางการเมืองมาร่วมงาน และมีการออกข่าวไปทั่วประเทศ ตั้งแต่ ค.ศ. 2009 ได้กลายเป็นวันหยุดราชการเพียงวันเดียวที่ยึดตามปฏิทินจันทรคติ (วันที่ 10 เดือน 3) ระบบสัญลักษณ์ของเทศกาลก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเช่นกัน ด้วยกลองและการรำรำซึ่งอ้างว่ามาจากสิ่งเตือนถึงจินตภาพของวัฒนธรรมด่งเซิน (Dong Son) ในยุคของกษัตริย์หุง (ราวศตวรรษที่หกถึงสามก่อนคริสตกาล) ในระหว่างช่วงแห่งความขัดแย้งในทศวรรษ 1970 และ 1980 กลองด่งเซินซึ่งพบทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทางตอนใต้ของจีน ถูกนำเสนอในฐานะที่เป็นวัตถุแห่ง “สงครามทางโบราณคดี” ระหว่างจีนและเวียดนาม¹⁵ สำหรับเวียดนาม วัฒนธรรมด่งเซินไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์แห่งยุคเริ่มต้นของความแบ่งบานทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นการยืนยันถึงวัฒนธรรมเวียดนามที่แท้จริงก่อนการเข้ามาของอิทธิพลอย่างรุนแรงของจีนในช่วงหลายศตวรรษต่อมา จากทศวรรษ 1970 สัญลักษณ์และภาพแทน ที่มาจากกลองเริ่มถูกใช้เป็นเครื่องหมายทางการเมือง ปรากฏบนแสตมป์ ในสุสานสงคราม ในอาคารสาธารณะ วัด พิพิธภัณฑสถาน ตราสัญลักษณ์ นอกจากนี้จินตภาพของด่งเซินยังถูกนำไป

¹² Taylor, Philip (2000), *Fragments of the Present: Searching for Modernity in Vietnam's South*. (Honolulu : University of Hawai'i Press); Malarney, Shaun K. (2007), "Festivals and the Politics of the Exceptional Dead in Vietnam," *Journal of Southeast Asian Studies* 38(3): p. 515-540 ; Salemink (2007), "The Emperor's New Clothes."

¹³ การสนทนาส่วนตัวกับ ดร. เทวียน จี เบน (Dr.Nguyen Chi Ben)

¹⁴ Malarney (2007), "Festivals and the Politics of the Exceptional Dead;" Salemink, Oscar (2006c), *Nieuwe rituelen en de natie: Nederland in de spiegel van Vietnam* (New rituals and the nation: The Netherlands in the mirror of Vietnam). VU University Amsterdam: Inaugural lecture, 9 June 2006.

¹⁵ Han, Xiaorong (1998), "The Present Echoes of the Ancient Bronze Drum: Nationalism and Archeology in Modern Vietnam and China," *Explorations in Southeast Asian Studies* 2 (2); Han, Xiaorong (2004), "Who Invented the Bronze Drum? Nationalism, Politics, and a Sino-Vietnamese Archaeological Debate of the 1970s and 1980s," *Asian Perspectives* 43(3): p. 7-33.

เปรียบเทียบกับวัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) ของชนกลุ่มน้อยในที่ราบสูงภาคกลางในปัจจุบัน ซึ่งถูกอนุমানว่าไม่เคยได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมจีน ทำให้ถูกมองว่าเป็น “กลุ่มบรรพบุรุษที่ยังมีชีวิตอยู่” (contemporary ancestors) ของพวกกิง (Kinh – ชาวเวียดนามในที่ราบสูง) ซึ่งถูกเปรียบเทียบและปฏิเสธว่า “มีกำเนิดในยุคเดียวกัน”¹⁶ การ “รำกลอง” ที่แสดงในช่วงเทศกาลลูกชาดกซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการเฉลิมฉลองซึ่งจัดแสดงในเทศกาลขงนานาชาติ (International Gong Festival) ในเมืองเปลกู (Pleiku) ใน ค.ศ. 2009 เพื่อเฉลิมฉลองการขึ้นทะเบียนมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของ “พื้นที่ทางวัฒนธรรมของในที่ราบสูงภาคกลางของเวียดนาม” (Gong cultural space of Vietnam’s Central Highlands)

ผู้เขียนเคยกล่าวไว้ในบทความอื่นว่า รัฐพรการเมืองเดียวที่ปกครองแบบพ่อปกครองลูกได้เฉลิมฉลองความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่ชาวเวียดนามและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ด้วยการเน้นความงามและการแสดงออกถึงมิติทางวัฒนธรรม ในระดับเดียวกับมิติทางวัฒนธรรมอื่น ๆ อาทิ ศาสนา วิถีชีวิต และการทำมาหากิน กระบวนการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นคติชาวบ้าน (process of folklorization of culture) ได้ถูกส่งต่อกันมาพร้อมกับการควบคุมวิธีปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามข้อกำหนดโดยหน่วยงานรัฐที่มีต่อพิธีกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น¹⁷ เรื่องนี้ถูกกล่าวถึงโดยนักวิชาการหลายท่าน อาทิ ศาสตราจารย์ โต จ็อก ทัญ (To Ngoc Thanh) ประธานสมาคมศิลปะพื้นบ้านแห่งเวียดนาม (Vietnam Folk Art Association) ซึ่งให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เหล่าดอง (Lao Dong) เกี่ยวกับการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ (intangible cultural heritage) วิพากษ์วิจารณ์แนวโน้มที่ “หน่วยงานรัฐ” (state bodies) จะเข้ามาควบคุม “กิจกรรมทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนทั่วไป” (grassroots cultural activities) เพื่อเป้าหมายในการโฆษณาและการศึกษา อย่างไรก็ตามในคำสัมภาษณ์เดียวกันนี้เขายังคงเห็นกิจกรรมเหล่านี้ว่าเป็นการแสดงออกถึง “วัฒนธรรมแห่งชาติ”¹⁸ กล่าวได้ว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น พิธีกรรม และเทศกาล รวมทั้งอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์หรือทางวัฒนธรรม จะต้องได้รับการตรวจสอบจากกระทรวงวัฒนธรรมผ่านการวินิจฉัยและการประกาศรับรองอย่างเป็นทางการ เมื่อผู้เชี่ยวชาญของกระทรวงถือเอาว่ามีอำนาจในการตรวจสอบว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมอะไรที่ถือเป็นมรดกวัฒนธรรม พวกเขาได้ยึดครองกิจกรรมเหล่านี้ซึ่งได้กลายเป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมของชาติไปเสียแล้ว

อย่างไรก็ตามถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องกล่าวถึงความเคลื่อนไหวในการให้การรับรองความถูกต้อง (validation) ในงานที่เกี่ยวกับความแท้ของมรดกวัฒนธรรม ซึ่งมีหลายระดับและเป็นลักษณะสองแนวทาง แนวทางแรกมีลักษณะ “บนลงล่าง” (top-down) กล่าวคือ หน่วยงานรัฐได้ถือสิทธิ์ในการคัดเลือก แก้ไข ปรับเปลี่ยน และกำหนด รูปแบบและความหมายของกิจกรรมทางวัฒนธรรมบางอย่างในบางพื้นที่ ในฐานะที่มันเป็นมรดกวัฒนธรรม จึงทำให้มีการควบคุมกิจกรรมและถ่ายทอดวิธีปฏิบัติให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ในทางหนึ่งวิธีนี้เป็นความต่อเนื่องมาจากช่วงก่อนใช้นโยบายโดยเหมา ใน “การเลือกสงวน

¹⁶ Fabian, Johannes (1983), *Time and the Other: How Anthropology Makes its Object*, New York: Columbia University Press.

¹⁷ Salemink, Oscar (2003a), *The Ethnography of Vietnam’s Central Highlanders: A Historical Contextualization, 1850–1990*, London: Routledge Curzon; Honolulu: University of Hawai’i Press (Anthropology of Asia Series).

¹⁸ “Folk Art Faces Challenges from Modern and Foreign Cultures,” หนังสือพิมพ์ Viet Nam News วันที่ 13 สิงหาคม 2001.

รักษาเฉพาะสิ่งสำคัญ” (selective preservation) ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกวัฒนธรรมที่ “ก้าวหน้า” (progressive) และ “รักชาติ” (patriotic) คู่ควรที่จะได้รับการอนุรักษ์ไว้¹⁹ อีกแนวทางหนึ่งคือ “ล่างขึ้นบน” (bottom-up) ในลักษณะที่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมักก่อรูปขึ้นภายหลังหรือแม้แต่ในระหว่างการแข่งขันกันเองระหว่างกลุ่มทางวัฒนธรรมและทางการเมืองในท้องถิ่น ได้พยายามที่จะต่อสู้เพื่อให้ได้รับการรับรองพื้นที่หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมจากรัฐบาลกลาง (กระทรวงวัฒนธรรม) ซึ่งหมายถึงเป็นการได้รับการรับรองความถูกต้องของทั้ง “กิจกรรมทางวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น” และทั้งกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ด้วยการตีตราว่ากิจกรรมบางอย่างหรือพื้นที่บางแห่งเป็น “มรดกวัฒนธรรม” ชุมชนเหล่านี้ได้ทำให้พื้นที่และกิจกรรมเป็นมรดกวัฒนธรรมขึ้นมาจริง ๆ ด้วยความพยายามในการยึดครองพื้นที่และกิจกรรมเหล่านี้เป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมของพวกเขาซึ่งได้รับการรับรองความแท้ ความถูกต้องโดยรัฐบาล

อย่างไรก็ตามสิ่งที่เป็นอยู่มีความซับซ้อนมากกว่าการเปรียบเทียบสิ่งตรงข้ามกันราวกับถนนที่มีการเดินรถสองทาง ดังเช่นการปฏิรูปตามนโยบายโดยเหมาได้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหว (ที่กระจัดกระจาย) ของชาวนาที่ไม่พอใจในปัญหาความยากจน²⁰ ในขณะที่นโยบายตามมติข้อที่ห้าที่ได้รับมติรับรองเมื่อ ค.ศ. 1998 กลับได้รับความพึงพอใจมากกว่าจากกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งมักใช้ศาสนาเป็นสื่อกลาง เพราะได้ให้การยอมรับทางการเมืองอย่างเป็นทางการแกกิจกรรมทางวัฒนธรรม พิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนาของท้องถิ่นซึ่งได้เริ่มปฏิบัติมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990²¹ สิ่งนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในภาพรวมแล้ว การริเริ่มของท้องถิ่นได้รับอิทธิพลทางการเมืองอย่างสูง แม้ในภาวะปราศจากกระบวนการเสรีประชาธิปไตย (ผ่านทางการเลือกตั้งเสรี) หรือประชาสังคมที่เข้มแข็ง²² นอกจากนี้ ดังเช่นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น รัฐพรรคการเมืองเดียวโดยพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งได้ประกาศใช้การปฏิรูปแบบเสรีนิยม (ใหม่) มีความต้องการความชอบธรรมทางการเมืองมากกว่าสังคมนิยม ซึ่งได้ถูกละทิ้งจากภาพของการมีนโยบายเศรษฐกิจที่ปฏิบัติได้จริงและถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่า

¹⁹ Cf. Salemink (2003a), *The Ethnography*.

²⁰ Kerkvliet, Benedict (1997), *Land Struggles and Land Regimes in the Philippines and Vietnam during the Twentieth Century*, Amsterdam: Centre for Asian Studies Amsterdam, Wertheim Lecture; Kerkvliet, Benedict (2005), *The Power of Everyday Politics: How Vietnamese Peasants Transformed National Policy*, Ithaca, NY: Cornell University Press and Singapore: ISEAS.

²¹ ใน *Ghosts of War in Vietnam*, Cambridge: Cambridge University Press, Heonik Kwon (2008) ได้จุดประเด็นความสนใจในปัญหาที่เพิ่งเกิดขึ้นเกี่ยวกับผู้เสียชีวิตในเวียดนามใต้ แต่แน่นอนว่านั่นไม่ได้เป็นเพียงข้อพิจารณาเดียวเท่านั้น ยังมีข้อเขียนอีกมากกล่าวว่าการฟื้นฟูพิธีกรรมและศาสนายังเกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ ความยากดีมีจน และชีวิตความเป็นอยู่ในสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน มีการบอกเป็นนัยถึงฐานะที่ดีขึ้น และไม่ได้มีเพียงการสนับสนุนจากนโยบายรัฐที่ให้เสรีภาพมากขึ้นแต่จริง ๆ แล้วยังได้รับการส่งเสริมจากความพยายามของพรรคที่จะสร้างความชอบธรรมทางการเมืองศาสนาให้แก่การปกครองของพรรค แทนที่จะให้เอกสารอ้างอิงที่แม่นยำผู้เขียนอาจจะแนะนำให้ผู้อ่านอ่านงานของ Hy Van Luong, John Kleinen, Shaun Malarney, Kirsten Endres, Philip Taylor, รวมทั้งงานของผู้เขียนเองด้วย

²² Gray, Michael (1999), “Creating Civil Society? The Emergence of NGOs in Vietnam,” *Development and Change* 30: p. 693–713; Salemink, Oscar (2006a), “Translating, Interpreting and Practicing Civil Society in Vietnam: A Tale of Calculated Misunderstandings,” in David Lewis and David Mosse (eds), *Development Brokers and Translators: The Ethnography of Aid and Agencies*, Bloomfield: Kumarian Press, p. 101–126.

เป็นเพียงอุดมคติของทศวรรษ 1980²³ ถ้าคำขวัญ “การกลายเป็นอุตสาหกรรมและการกลายเป็นสมัยใหม่” (cong nghiep hoa, hien dai hoa dat nuoc) ซึ่งเป็นนโยบายอย่างเป็นทางการไปจน ค.ศ. 2020 ถูกเข้าใจอย่างกว้างขวางว่าหมายถึง “การกลายเป็นตะวันตก” (Westernization) มติข้อที่ห้าก็นำเสนอ วิสัยทัศน์ทางเลือกของการกลายเป็นสมัยใหม่ เป็นความเป็นสมัยใหม่แบบเวียดนาม ซึ่งอธิบายได้ด้วย คำพูดที่ว่า “วัฒนธรรมก้าวหน้าที่เต็มไปด้วยอัตลักษณ์ของชาติ” วิสัยทัศน์รักชาติในยุคการกลายเป็น สมัยใหม่นี้ไม่เพียงแต่ละทิ้งสังคมนิยมตามอย่างสากลนิยมที่ได้กลายเป็นส่วนเกินจากการล่มสลายของ สหภาพโซเวียต แต่จำเป็นที่จะต้องโอบอุ้มกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในฐานะที่แสดงออกถึง ความเป็นชาติที่ “ดั้งเดิม” และ “ทันสมัย” ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความชอบธรรมให้ แก่รัฐพรรคการเมืองเดียว

โดยสรุปแล้ว รัฐพรรคการเมืองเดียว มีความต้องการที่จะเข้าไปรับรองความถูกต้องทาง วัฒนธรรมจากกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมากพอ ๆ กับที่ชุมชนท้องถิ่นต้องการการยกย่อง เชิดชูและการรับรองความถูกต้องทางการเมืองอย่างเป็นทางการจากกระทรวงวัฒนธรรม คำสำคัญ ที่เชื่อมโยงกิจกรรมทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นและส่วนกลางและกำหนดลักษณะการสร้าง ความ สมเหตุสมผลทางการเมืองของทั้งวิธี “บนลงล่าง” และ “ล่างขึ้นบน” คือ เซยิน ตก (dan toc) ซึ่งมีหลายความหมายและหลายนัยของ ชาติ เกี่ยวกับชาติ และ/หรือ ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ คำว่า dan toc ประกอบด้วย dan แปลว่า “คน” (people) (อาทิ nhan dan หมายถึง กลุ่มคน หรือ มวลชน ในศัพท์ของมาร์กซิสต์ หรือใน nguoi dan หมายถึง “สามัญชน”) และ toc หมายถึงชนเผ่าหรือสายตระกูล อาทิ gia toc²⁴ ทั้งสองระดับ กิจกรรมทางวัฒนธรรมและการเมืองถูกสร้างความชอบธรรมผ่าน กระบวนการในการรับรองความถูกต้องร่วมกัน ด้วยการอ้างอิงถึงวาทกรรมเกี่ยวกับชาติ (dan toc) (ในเชิงชาติพันธุ์มากกว่าในเชิงการเมือง) เพื่อเป้าหมายภายในประเทศ ในกระบวนการรับรองความถูกต้อง ให้กับการอ้างสิทธิ์ความเป็นมรดกวัฒนธรรม กิจกรรมทางวัฒนธรรมและพื้นที่บางอย่างได้กลายเป็น สิทธิประโยชน์ที่ถูกอ้างกรรมสิทธิ์โดยคนหลากหลายกลุ่ม ชุมชนท้องถิ่นหรือคนบางกลุ่มในนั้นก็ได้อ้างสิทธิ์ ความเป็นเจ้าของเหนือพื้นที่และกิจกรรมทางวัฒนธรรมบางอย่างเพื่อแข่งขันกับชุมชนท้องถิ่นหรือคนบางกลุ่ม ในชุมชนอื่น ๆ รัฐก็อ้างสิทธิ์ในการมีอำนาจเข้าถึงและการรับรองความถูกต้องให้แก่มรดกวัฒนธรรม ซึ่งในการทำ เช่นนั้นรัฐได้ยึดครองมรดกวัฒนธรรมในนามของชาติ กิจกรรมทางวัฒนธรรมและพื้นที่ที่ถูกอ้างว่า เป็นมรดกวัฒนธรรมจึงได้กลายเป็นสิทธิประโยชน์ของคนบางกลุ่มเท่านั้น

²³ The extraordinarily well-attended museum exhibition “Hanoi Life under the Subsidy Economy (1975–1986)” (Ha Noi thoi bao cap) in the Vietnam Museum of Ethnology (2006–7) and the popular reactions to it speak volumes in this regard.

²⁴ Pelley, Patricia (1998), “‘Barbarians’ and ‘Younger Brothers’: The Remaking of Race in Postcolonial Vietnam,” *Journal of Southeast Asian Studies* 29(2): p. 374–391; Pelley, Patricia (2002), *Postcolonial Vietnam: New Histories of the National Past*, (Durham: Duke University Press); Koh, Priscilla (2004), “Persistent Ambiguities: Vietnamese Ethnology in the Doi Moi Period (1986–2001),” *Explorations in Southeast Asian Studies* 2(2), <http://www.hawaii.edu/cseas/pubs/explore/vol5no2.html>; Saleminck, Oscar (2008b), “Embodying the Nation: Mediumship, Ritual, and the National Imagination,” *Journal of Vietnamese Studies* 3 (3): p. 257–290.

การเมืองท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ : ยูเนสโกในบทบาท “กระทรวงวัฒนธรรม” ของโลก

มีข้อเขียนจำนวนมากเกี่ยวกับการเมืองของวัฒนธรรม²⁵ และเกี่ยวกับวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว²⁶ การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเมืองของมรดกวัฒนธรรมจะเป็นเรื่องใหม่ที่ใหม่กว่า แต่ข้อถกเถียงก็เกิดขึ้น คล้าย ๆ กันด้วยการเพิ่มขึ้นของประเด็นการแข่งขันระดับนานาชาติที่เกิดขึ้นจากทะเบียนมรดกโลกของยูเนสโก ข้อเขียนเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมส่วนใหญ่กล่าวได้ว่าเป็น “ข้อเขียนของผู้เชี่ยวชาญ” เป็นผลผลิตของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การประเมิน การระบุคุณค่า และการจัดการ ทั้งในฐานะตัวแทนของยูเนสโก หรือของสถาบันหรือหน่วยงานของประเทศ พวกเขาเป็นคณวงในและเป็น “ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาชีพ” เป็นทั้งผู้เขียนและผู้มีส่วนร่วมในสิ่งที่ ลอราเจน สมิธ เรียกว่า “วาทกรรมว่าด้วยมรดกวัฒนธรรมโดยผู้มีอำนาจ” (authorized heritage discourse)²⁷ เรื่องนี้เห็นได้ชัดในงานเขียนเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 2004 ในวารสารมิวเซียมอินเตอร์เนชันแนล (Museum International) ฉบับพิเศษ และในการอภิปรายใน ค.ศ. 2002 เกี่ยวกับ “ผลงานชิ้นเอกด้านมุขปาฐะและวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ : บทสะท้อนของทะเบียนมรดกโลกของยูเนสโก” (Masterpieces of Oral and Intangible Culture: Reflections on the UNESCO World Heritage List) ในวารสารเคอเรนท์ แอนโทรโปโลยี (Current Anthropology) ตัวอย่างเช่น ในวารสารทั้งสองฉบับ ริชาร์ด คริน ได้เสนอ “การประเมินจุดวิกฤต” (critical appraisal) ของอนุสัญญา ค.ศ.2003 และของกระบวนการจากมุมมองของเขาในฐานะผู้อำนวยการ ศูนย์วิถีชีวิตพื้นบ้านและมรดกวัฒนธรรม สถาบันสมิธโซเนียน (Smithsonian Institution Center for Folklife and Cultural Heritage) และจากความได้เปรียบในฐานะคณวงในที่อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของยูเนสโก²⁸ แต่คณวงในและ

²⁵ Hobsbawm, Eric and Terence O. Ranger (eds) (1983), *The Invention of Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press; Comaroff, Jean & John Comaroff (1991), *Of Revelation and Revolution: Christianity, Colonialism and Consciousness in South Africa*, Volume 1, Chicago and London: University of Chicago Press.

²⁶ Volkman, Toby (1990), “Visions and Revisions: Toraja Culture and the Tourist Gaze,” *American Ethnologist* 17(1): p. 91–110; Dahles, Heidi (2001), *Tourism, Heritage and National Culture in Java: Dilemmas of a Local Community*, Richmond: Curzon Press; Hitchcock, Michael (2005), “Afterword.” In Harrison, David and Michael Hitchcock (eds), *The Politics of World Heritage: Negotiating Tourism and Conservation*, Clevedon: Channel View Publications, p. 181–186.

²⁷ Smith (2006), *Uses of Heritage*.

²⁸ Aikawa, Noriko (2004), “An Historical Overview of the Preparation of the UNESCO International Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage,” *Museum International* 56 (1–2): p.137–149; Condominas, Georges (2004), “Researching and Safeguarding the Intangible Heritage,” *Museum International* 56 (1–2): p. 21–31; Kurin, Richard (2004), “Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 UNESCO Convention: a Critical Appraisal,” *Museum International* 56 (1–2): p. 66–77; Munjeri, Dawson (2004), “Tangible and Intangible Heritage: from Difference to Convergence,” *Museum International* 56 (1–2): p. 12–20; Nas, Peter J. M. et al. (2002), “Masterpieces of Oral and Intangible Culture: Reflections on the UNESCO World Heritage List (มีความเห็นของ HRH Princess Basma Bint Talal, Henri Claessen, Richard Handler; Richard Kurin; Karen Fog Olwig; Laurie Sears; and reply by Peter J.M. Nas),” *Current Anthropology* 43 (1): p. 139–148.

ผู้เชี่ยวชาญก็ไม่พยายามหรือไม่สามารถที่จะก้าวออกมาจากกรอบ “วาทกรรมว่าด้วยมรดกวัฒนธรรมโดยผู้มีอำนาจ” และพิจารณามุมมองและความสนใจ “โดยผู้ไม่มีอำนาจ” (unauthorized) อย่างจริงจัง ดังเช่นที่ ลอราเจน สมิธ เน้นในหนังสือของเธอที่ชื่อ *Uses of Heritage* (การใช้มรดกวัฒนธรรม)

ในหนังสือ *The Politics of World Heritage* (การเมืองเรื่องมรดกโลก) ที่มี **เดวิด แฮร์ริสัน** (David Harrison) และ **ไมเคิล ฮิตช์ค็อก** (Michael Hitchcock) เป็นบรรณาธิการ ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 2005 กลุ่มผู้เขียนได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของยูเนสโกและของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งความคาดหวังในการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของงานอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมด้วยการท่องเที่ยว ดังเช่นที่ระบุไว้ในชื่อรองของหนังสือว่า *Negotiating Tourism and Conservation* (การต่อรองระหว่าง การท่องเที่ยวและการอนุรักษ์)²⁹ บทความของ **ทิม วินเทอร์** (Tim Winter) เกี่ยวกับความทรงจำและการระลึกถึง ระหว่างการเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ที่นครวัดในกัมพูชา ได้เน้นความหมายที่พื้นที่นี้มีต่อนักท่องเที่ยวชาวกัมพูชาที่มารวมตัวกันในช่วงปีใหม่เพื่อความสนุกสนานและเพื่อตีความความสุขในความรุ่งเรืองในอดีตของของคณเขมร³⁰ พฤติกรรมเช่นนี้ดูจะช่วยยืนยันแนวคิดของ **ชาร์ลส์ คายส์** (Charles Keyes) ที่พัฒนาจากแนวคิดของ **แมกซ์ เวเบอร์** (Max Weber) ว่าชาติพันธุ์เป็นกลุ่มคนที่รักษาความเชื่อของตนเกี่ยวกับการมีบรรพบุรุษร่วมกันไว้ด้วยเรื่องเล่าเกี่ยวกับอดีตอันยิ่งใหญ่และความขมขื่น³¹ ในบทความเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวของเวียดนาม **ทอมเก้ ลาสค์** (Tomke Lask) และ **สเตฟาน เฮโรลด์** (Stefan Herold) นำเสนอมุมมองที่แตกต่างไปอย่างมาก โดยการเรียกร้องกลไกในเชิงสถาบันเพื่อรองรับชุมชนและการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกวัฒนธรรม และ “การจัดการ” ให้ได้มากขึ้น พวกเขาเชื่อว่า “มรดกโลก” เป็นแนวทางที่กำลังเติบโตในบริบทสากล ดังนั้นจึงดูจะมีความเหมาะสมที่จะให้การสนับสนุนการปกป้องคุ้มครองมรดกโลกยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นความรับผิดชอบที่ใหญ่หลวงของยูเนสโกและหน่วยงานพหุภาคีอื่น ๆ³² ใน “Mundo Maya” **แกรม อีแวนส์** (Graeme Evans) ได้ก้าวไปไกลอีกขั้นและให้ข้อวิพากษ์ที่แหลมคมของการแสวงหาประโยชน์ของนักท่องเที่ยวต่างชาติในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม ซึ่งเขากล่าวว่าพื้นที่เหล่านี้ถูกอ้างสิทธิ์ ทั้งที่ควรจะเป็นเจ้าของโดยชาวมายา (Maya) ซึ่งได้เคยสร้างอนุสรณ์สถานแห่งนี้ไว้³³ สิ่งที่บทความเขียนออกมาในประเด็นที่หลากหลายเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นคือ ความสนใจที่หลากหลายที่เกิดขึ้นในการอนุรักษ์และการจัดการพื้นที่มรดก (โลก) ทางวัฒนธรรม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

²⁹ Harrison, David and Michael Hitchcock (eds) (2005), *The Politics of World Heritage: Negotiating Tourism and Conservation*. Clevedon: Channel View Publications. หนังสือเล่มนี้ถูกพิมพ์เป็นฉบับพิเศษของวารสาร *Current Issues in Tourism* 7(4–5), 2004.

³⁰ Winter, Tim (2005), “Landscape, Memory and Heritage: New Year Celebrations at Angkor, Cambodia,” in Harrison, David and Michael Hitchcock (eds), *The Politics of World Heritage: Negotiating Tourism and Conservation*, Clevedon: Channel View Publications, p. 50–65.

³¹ Keyes, Charles F. (1997), “Ethnicity, Ethnic Group,” in *The Dictionary of Anthropology*, Thomas J. Barfield (ed.), Oxford: Blackwell, p. 152–154.

³² Lask, Tomke. and Stefan Herold (2005), “An Observation Station for Culture and Tourism in Vietnam: A Forum for World Heritage and Public Participation,” in Harrison, David and Michael Hitchcock (eds), *The Politics of World Heritage: Negotiating Tourism and Conservation*, Clevedon: Channel View Publications, p. 119.

³³ Evans, Graeme (2005), “Mundo Maya: From Cancun to City of Culture: World Heritage in Post-colonial

แง่มุมเหล่านี้ก็เกิดขึ้นในเวียดนามเช่นกัน แหล่งมรดกวัฒนธรรมของเวียดนามที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลกเป็นแห่งแรกเมื่อ ค.ศ. 1993 คือ “กลุ่มอนุสรณ์สถาน” ในนครหลวงเก่าเฮวี (Hue) ซึ่งได้รับความเสียหายอย่างหนักในช่วงสงครามอินโดจีน มรดกวัฒนธรรม “ศึกดินา” ถูกมองด้วยสายตาหวาดระแวงจากผู้นำคอมมิวนิสต์ ในช่วงสังคมนิยมเรื่องอำนาจ และหลังการรวมประเทศ ทำให้มรดกวัฒนธรรมถูกปล่อยให้พังทลายมากขึ้นไปอีก³⁴ ในเวียดนาม การขึ้นทะเบียนเฮวีเป็นเมืองมรดกโลกได้รับการผลักดันจาก **ไท กง เหวียน** (Thai Cong Nguyen) อดีตผู้อำนวยการผู้ทรงอิทธิพลและกว้างขวางของศูนย์อนุรักษ์อนุสรณ์สถานเฮวี (Hue Monuments Conservations Center) จากนโยบายต่างประเทศที่ส่งเสริมนโยบายของเวียดนามในการ “เป็นเพื่อนกับทุกประเทศ” ด้วยการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรพหุภาคี และจากผู้นำทางการเมืองและนักวิชาการที่มีความรู้สึกเห็นใจเมืองเฮวี ทั้งหมดนี้รวมกันจึงสามารถเอาชนะเสียงคัดค้านในประเทศต่อการเสนอขอขึ้นทะเบียนได้ ในระดับนานาชาติ เวียดนามได้รับการสนับสนุนจากฝรั่งเศสและญี่ปุ่นรวมทั้งการสนับสนุนส่วนตัวจาก **ริชาร์ด เองเกลฮาร์ด** (Richard Englehardt) ที่ปรึกษานิติภาคด้านวัฒนธรรมในเอเชียและแปซิฟิกของยูเนสโก

หลังจากเฮวีได้รับการขึ้นทะเบียนและได้กลายเป็นจุดสนใจของนานาชาติ ความเห็นอกเห็นใจและการสนับสนุนแหล่งมรดกวัฒนธรรมอื่น ๆ นำเสนอโดยกรรมการประชาชนประจำจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้ถูกเสนอให้หน่วยงานส่วนกลางพิจารณา ซึ่งนำไปสู่การขึ้นทะเบียนของอ่าวฮาลอง (Ha Long Bay) (ขึ้นทะเบียน ค.ศ. 1994)³⁵ เมืองเก่าฮอยอัน (Hoi An) และมิเซิน (My Son) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของอาณาจักรจามโบราณ (ขึ้นทะเบียน ค.ศ. 1999) และอุทยานแห่งชาติ ฟอง ญา-เก บัง (Phong Nha-Ke Bang) (ขึ้นทะเบียน ค.ศ. 2003) ในช่วงเวลาสั้น ๆ เพียงสิบห้าปี แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมสามแห่งและทางธรรมชาติสองแห่งของเวียดนาม ได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลก รัฐบาลเวียดนามตอบสนองต่อความพยายามของท้องถิ่นในการเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรมให้ยื่นขอขึ้นทะเบียนมรดกโลกจากยูเนสโก และยังคงทำงานเชิงรุกในการโน้มน้าวยูเนสโกและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ **เหวียน กิม ซุง** (Nguyen Kim Dung) จากกระทรวงวัฒนธรรมฯ เขียนว่า “รัฐบาลเวียดนามเห็นว่าการระบุ การปกป้อง และการส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพมีความจำเป็นในยุคปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมอย่างรวดเร็ว” ในบริบทของโลกาภิวัตน์³⁶ จากผลงานตีพิมพ์จำนวนมากของนักวิชาชีพและงานสมัยใหม่ และจากการอ้างอิงถึงมรดกวัฒนธรรมในเว็บไซต์ด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว เห็นได้ชัดเจนว่าคนเวียดนามจำนวนมากมีความภาคภูมิใจต่อการได้รับการยกย่องเชิดชูจากนานาชาติ ในขณะที่บริษัทและองค์กรเห็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว และการหาประโยชน์จากแหล่งมรดกวัฒนธรรม วัตถุ และเรื่องเล่าในบริบทของการท่องเที่ยวเช่นกัน³⁷

Meso-America,” in Harrison, David and Michael Hitchcock (eds), *The Politics of World Heritage*, p. 35–49.

³⁴ Lockhart, Bruce (2001), “Re-assessing the Nguyen Dynasty,” *Crossroads* 15(1): p. 9–53; Long, Colin (2004), “Feudalism in the Service of the Revolution: Reclaiming Heritage in Hue,” *Critical Asian Studies* 35(4): 535–58.

³⁵ Galla, Amareswar (2002), “Museum and Heritage in Development: Ha Long Ecomuseum, a Case Study from Vietnam,” *Humanities Research* IX(1): p. 63–76.

³⁶ Nguyen Kim Dung (n.d.), “Intangible Cultural Heritage Safeguarding System in Vietnam,” Hanoi: Ministry of Culture and Information, <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00174-EN.pdf>, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ. 2008.

³⁷ อ่าน Huynh Yen Tram My, Truong Vu Quynh, Nguyen Dong Hieu (eds) (2007), *Nhung di san the gioi o*

กฎหมายว่าด้วยมรดกวัฒนธรรม ซึ่งผ่านการรับรองตั้งแต่วันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 2001 ทำให้เจตนารมณ์ของเวียดนามในการปฏิบัติตามอนุสัญญามรดกโลกของยูเนสโกเป็นทางการขึ้นมา และเป็นการระบุนายละเอียดบทบาทของรัฐบาลและหน่วยงานรวมทั้งหน่วยงานพันธมิตรอื่น ๆ ในมาตรา 23 ของกฎหมาย ค.ศ. 2001 แสดงความกังวลต่อการคุ้มครอง “วรรณกรรม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ มุขปาฐะ และเรื่องพื้นบ้านของชุมชนเวียดนามที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์” ผ่านทางการสะสม การรวบรวม การจัดแบ่งกลุ่ม และอื่น ๆ ที่เน้นความเป็นชนกลุ่มน้อย³⁸ ในกฎหมายฉบับต่อมาที่ประกาศใช้วันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 2002 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายด้านมรดกวัฒนธรรมโดยเฉพาะ มีการระบุว่า มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพคือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ถูกรวบรวมไว้ในตัวผู้คน และการปกป้องคุ้มครองควรจะมุ่งเน้นไปที่ “ผู้ถือครองวัฒนธรรม” (cultural carriers) น่าสนใจที่หลังจากมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพปรากฏในกฎหมายฉบับนี้ ต่อมาในวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ. 2003 ยูเนสโกก็มีมติรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ ซึ่งเวียดนามได้ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีสมาชิกในสองปีถัดมา ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2005 ในขณะนั้นยูเนสโกได้ประกาศให้ดนตรีราชสำนักเฮวี่ (ค.ศ. 2003) และพื้นที่ทางวัฒนธรรมห้อม เป็นสองรายการของเวียดนามที่เป็น “ผลงานชิ้นเอกของมนุษยชาติด้านมรดกวัฒนธรรมมุขปาฐะและมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ” (Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity)

“ตราประทับให้การรับรอง” (stamp of approval) ของยูเนสโกมีความสำคัญต่อผู้นำเวียดนามมาก ทั้งในแง่นโยบายต่างประเทศและในประเทศ ในระดับนานาชาติการได้รับการรับรองอันตรงเกียรติจากยูเนสโกในฐานะตัวแทนของคนทั้งโลก ช่วยให้เห็นตัวอย่างมรดกวัฒนธรรมของเวียดนามซึ่งทั้งมีเอกลักษณ์ตามแบบฉบับเวียดนามและความเป็นสากลด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรมสำหรับมวลมนุษยชาติในโลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขันระหว่างประเทศ การขึ้นทะเบียนโดยยูเนสโกเป็นการรับรองชื่อเสียงทางด้านวัฒนธรรมของเวียดนาม ซึ่งสอดคล้องกับที่เวียดนามอ้างว่ามีนโยบายต่างประเทศในการสร้างมิตรภาพกับทุกประเทศและการเป็นพหุภาคีนิยม³⁹ นอกจากนี้การขึ้นทะเบียนโดยยูเนสโกยังอาจนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ไม่เพียงแต่ความช่วยเหลือด้านการเงินจากต่างประเทศต่อโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ การสงวนรักษา และปกป้องคุ้มครองมรดกวัฒนธรรม⁴⁰ แต่ยังรวมถึงการขยายตัวอย่างก้าวกระโดดของการท่องเที่ยวนานาชาติในแหล่งมรดกวัฒนธรรมด้วย⁴¹ สำหรับภายในประเทศ การขึ้นทะเบียนโดยยูเนสโกเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการให้การยอมรับในระดับนานาชาติต่อ

Viet Nam. Danang: NXB Da Nang. ในหนังสือของผู้เขียน “The Emperor’s New Clothes” (2007) ผู้เขียนได้อธิบายว่า เทศกาลเฮวี่ได้กลายมาเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมืองเฮวี่ และชาวเวียดนามได้อย่างไร รวมทั้งพื้นที่จัดเทศกาลได้กลายมาเป็นเวทีแลกเปลี่ยนสำหรับการแข่งขันทางวัฒนธรรมของตัวแทนทางศิลปะ ศิลปินจากหลากหลายประเทศได้อย่างไร

³⁸ Nguyen Kim Dung (n.d.), “Intangible Cultural Heritage Safeguarding System,” p. 1.

³⁹ ดังปรากฏเป็นหลักฐานถึง “ความสามารถในการเป็นพหุภาคีนิยม” ต่อมาคือเมื่อเวียดนามได้รับเลือกเป็นสมาชิกในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ. 2007 ซึ่งเป็นที่กล่าวขวัญถึงและเฉลิมฉลองกันอย่างกว้างขวางในเวียดนาม

⁴⁰ โครงการด้านมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพส่วนใหญ่ที่อยู่ในบัญชีของยูเนสโกจะได้รับการสนับสนุนจากกองทุนโดยเงินบริจาคจากต่างประเทศ และจำนวนมากมาจากญี่ปุ่น (อ่าน <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00107>, สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2008).

⁴¹ เรื่องนี้ชัดเจนจากความตั้งใจจริงที่มอบให้แก่การประชาสัมพันธ์การให้ข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งมรดกโลก (ดูตัวอย่าง การท่องเที่ยวแห่งเวียดนาม <http://www.vietnamtourism.com>) รวมทั้งจากตัวเลขจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ อ่าวฮาลอง เฮวี่ ฮอยอัน มีเพียงพองญาเท่านั้นที่จำนวนนักท่องเที่ยวไม่สูงมากเพราะ “ตั้งอยู่ห่างไกล” จากเส้นทางการท่องเที่ยว

มรดกวัฒนธรรมของเวียดนาม ซึ่งเท่ากับเป็นการยอมรับชื่อเสียงทางวัฒนธรรมของเวียดนามรวมทั้งนโยบายทางด้านวัฒนธรรม อาทิ มติข้อที่ห้าที่มีใน ค.ศ.1998 ในยุคหลังสังคมนิยมซึ่งอัตลักษณ์ของชาติ (ban sac dan toc) ได้มาแทนที่สังคมนิยมในฐานะที่เป็นระบอบของการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง การขึ้นทะเบียนโดยยูเนสโกจึงได้กลายเป็นเครื่องมือทางนโยบายวัฒนธรรมที่ทรงพลัง เทียบได้กับความสัมพันธ์แบบเมืองขึ้น ซึ่งผู้ปกครองเวียดนามในยุคก่อนอาณานิคมต้องบำรุงบำเรอจักรพรรดิของอาณาจักรศูนย์กลางของโลกผู้ซึ่งได้รวบรวมอำนาจของสากลไว้ด้วย

สองสิ่งที่เกิดขึ้นกันอย่างชัดเจน คือ ในทางหนึ่งกระบวนการแข่งขันภายในประเทศในการทำให้พิธีกรรมท้องถิ่นหรือกิจกรรมทางศาสนาและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรืออนุสรณ์สถาน ได้รับความชื่นชมจากหน่วยงานกลางของเวียดนามทั้งในรูปของตราประทับของจักรพรรดิหรือประกาศนียบัตรสมัยใหม่รับรองว่าเป็นอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรม อีกทางหนึ่งคือกระบวนการแข่งขันในระดับนานาชาติซึ่งพื้นที่หรือกิจกรรมบางอย่างได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกโดยยูเนสโก มินัยของความเป็นตัวแทนของโลกหรือของมวลมนุษยชาติ ทั้งสองระดับ การเสนอชื่อเพื่อรับการขึ้นทะเบียนได้นำมาซึ่งข้อยุติในการแข่งขันและการโต้เถียงในระดับล่าง ๆ ลงไป ในที่ซึ่งการขึ้นทะเบียนช่วยรับรองตำแหน่งและศักดิ์ศรีของอำนาจสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นองค์จักรพรรดิ รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์ หรือยูเนสโก ดังนั้นในระดับนานาชาติ ยูเนสโกจึงเล่นบทคล้ายกับที่คณะกรรมการพิธีการของจีนในอดีตซึ่งทำหน้าที่รับรองความถูกต้องของนโยบายวัฒนธรรมของกระทรวงพิธีการเวียดนาม (Bo Le) ในยุคก่อนอาณานิคม⁴²

เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องระลึกไว้เสมอว่า แม้ว่าในอนุสัญญาของยูเนสโกเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมจะอนุญาตให้องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถยื่นขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ วัตถุหรือกิจกรรมได้ แต่องค์กรระหว่างประเทศจะรับคำร้องได้ก็ต่อเมื่อการยื่นขอนั้นได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลของประเทศที่มีมรดกวัฒนธรรมนั้นตั้งอยู่ รัฐบาลนั้นจะต้องแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบในการจัดการ การอนุรักษ์หรือสงวนรักษา และการปกป้องหรือคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมนั้น ซึ่งในการทำเช่นนั้น รัฐบาลจะต้องทำให้มรดกวัฒนธรรมเป็นสินทรัพย์ “ของรัฐ” เพื่อให้รัฐสามารถเข้าไปตรวจสอบ จัดการ และแสดงตัวด้วยผู้เชี่ยวชาญและเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งทำให้รัฐเปลี่ยนมรดกวัฒนธรรมและชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ ๆ (ในพื้นที่กันชน – buffer zone) หรือชุมชนที่เป็นมรดกวัฒนธรรมเอง (ในฐานะผู้ถือครองวัฒนธรรม) ไปสู่พื้นที่ที่ได้รับการแทรกแซงและกำหนดกฎเกณฑ์โดยรัฐ ในขณะเดียวกัน มรดกวัฒนธรรมก็กลายเป็นแหล่งของความภาคภูมิใจของชาติและเป็นสัญลักษณ์ของชาติในเวทีโลก ดังนั้น มันจึงยิ่งกลายเป็น “สินทรัพย์ของชาติ”

⁴² เวียดนามก่อนอาณานิคม (โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 19) ไม่เพียงแต่เอนเอียงวัฒนธรรมและการเมืองไปทางจีนตามที่อธิบายใน Alexander Woodside's (1988) *Vietnam and the Chinese Model: A Comparative Study of Vietnamese and Chinese Government in the First Half of the Nineteenth Century*, Cambridge: Harvard University Press. แต่ยังคงเคารพจีนในลักษณะที่เวียดนามเป็นรัฐบรรณาการ แม้ว่าจะมีเอกราชทางการเมืองก็ตาม ในลักษณะเช่นนี้การอ้างสิทธิ์ภายในประเทศ จะได้รับการรับรองความถูกต้องได้ก็ต่อเมื่อมีการอ้างอิงถึงสิ่งที่เหนือกว่าอำนาจที่เป็นสากล ซึ่งคล้ายคลึงกับยูเนสโกในปัจจุบัน

มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพและความขัดแย้งบนที่ราบสูง

ผู้เขียนเริ่มต้นบทความนี้ด้วยการเชื่อมโยงว่า ดร.เหวียน จี เบน มายังกรุงอัมสเตอร์ดัมเพื่อหารือประเด็นที่เห็นร่วมกัน คือ การตีพิมพ์บทความของผู้เขียนเป็นภาษาเวียดนาม และการเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการของผู้เขียนในเมืองเตยเหวียน (Tay Nguyen) ซึ่งเขาเป็นผู้จัดและเป็นส่วนหนึ่งของมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ “พื้นที่ทางวัฒนธรรมห้อง” อันที่จริงผู้เขียนได้เข้าไปเกี่ยวพันกับนโยบายเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของที่ราบสูงภาคกลางตั้งแต่เมื่อสิบห้าปีที่แล้วในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1994 เมื่อผู้เขียนได้รับเชิญให้เข้าร่วม “การประชุมผู้เชี่ยวชาญนานาชาติเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของกลุ่มชนกลุ่มน้อยในเวียดนาม” (International Expert Meeting for the Safeguarding and Promotion of the Intangible Cultural Heritage of Minority Groups in Viet Nam) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นแนวคิดใหม่ของยูเนสโก และสอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมของ เลวี สโตรสส์ (Lévi-Strauss) ที่มีอิทธิพลในยูเนสโกมาอย่างยาวนาน⁴³ แผนกใหม่ด้านมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพถูกตั้งขึ้นในยูเนสโก กรุงปารีส ด้วยการสนับสนุนอย่างมากจากประเทศญี่ปุ่น และมีจัดคณะทำงานด้วยเจ้าหน้าที่ชาวญี่ปุ่น (โนริโกะ โอากาวา เป็นผู้อำนวยการแผนกมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของยูเนสโกในช่วงนั้น)⁴⁴ ในขณะนั้นแนวคิด (ทางภาษาศาสตร์/มานุษยวิทยา) เกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพได้ถูกใช้ในการทดลองการทำงานที่แยกขาดจากวิธีปฏิบัติ (ทางประวัติศาสตร์/โบราณคดี) ที่มีอยู่ก่อนในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นกายภาพของวัตถุ⁴⁵

“การประชุมผู้เชี่ยวชาญนานาชาติ” เมื่อ ค.ศ. 1994 ที่เวียดนาม ครั้งหนึ่งที่सानอยในเรื่องเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย และอีกครั้งในเฮว้ในเรื่องมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของนครหลวงเก่า ถือเป็นงานริเริ่มที่สำคัญอย่างแรกของแผนกนี้⁴⁶ ในขณะนั้น เวียดนามยังคงเป็นประเทศที่โดดเดี่ยวอย่างมาก และการปฏิรูปตามนโยบายโดยเหมาหย็กเพิ่งจะเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง เวียดนามในฐานะตัวเลือกที่น่าแปลกใจ

⁴³ Eriksen, Thomas Hylland (2001), “Between Universalism and Relativism: A Critique of the UNESCO Concepts of Culture,” in Jane K. Cowan, Marie-Bénédicte Dembour, and Richard A. Wilson (eds), *Culture and Rights: Anthropological Perspectives*, Cambridge and New York: Cambridge University Press, p. 133–47. โคลด เลวี สโตรสส์ (1908–2009) เป็นนักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศสที่มีอิทธิพลอย่างสูง งานของเขาเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งก่อฐานทางปรัชญาในงานมานุษยวิทยาในระยะหลังในลักษณะ “เร่งด่วน” และ “กู้ภัย” มีเป้าหมายเพื่อบันทึกและหากเป็นไปได้จะช่วยชีวิต “วัฒนธรรม” ไว้ ก่อนที่จะ “สูญพันธุ์” (=เปลี่ยนแปลง) ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติที่แนวคิดมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพตั้งใจที่จะสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้น

⁴⁴ ปัจจุบันเรียก Division of Cultural Objects and Intangible Heritage.

⁴⁵ Aikawa, Noriko (2004), “An Historical Overview of the Preparation of the UNESCO International Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage,” *Museum International* 56(1–2): p. 137–149; Munjeri, Dawson (2004), “Tangible and Intangible Heritage: from difference to convergence,” *Museum International* 56 (1–2): p. 12–20.

⁴⁶ ผลในท้ายที่สุดของการประชุมผู้เชี่ยวชาญที่เฮว้ ก็คือการให้การยกย่อง ดนตรีราชสำนัก ญาญือก เป็นผลงานชิ้นเอกด้านมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ และการฟื้นฟูนาฏกรรมของราชสำนักและดนตรีพื้นเมืองของท้องถิ่น (ของเฮว้) ในช่วงการประชุมผู้เชี่ยวชาญนั้น ความสนใจส่วนใหญ่พุ่งไปที่อาหารเฮว้ในฐานะมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนนิยมอาหารที่เป็นกายภาพมากกว่า

ของยูเนสโกในการเป็นสนามทดลองแนวคิดมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ จึงทำหน้าที่เสมือนจุดตัดกันของความสนใจที่ได้รับอิทธิพลระดับชาติและอิทธิพลทางวิชาการต่อวาทกรรมมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพที่เพิ่งเกิดขึ้น ในทางหนึ่งเห็นได้ชัดว่ามีความสนใจของญี่ปุ่นที่จะใช้เวียดนามเป็นพื้นที่ศึกษาซึ่งเห็นได้จากอิทธิพลและการเข้าร่วมในการประชุมผู้เชี่ยวชาญของศาสตราจารย์ยามากูตี โอซามุ (Professor Yamaguti Osamu) และศาสตราจารย์โยชิฮิโกะ โทคุมารุ (Professor Yoshiko Tokumaru) (ทั้งคู่มาจากโอซาก้า) และศาสตราจารย์คาซึชิเกะ คานะโกะ (Professor Kazushige Kaneko) (จากโตเกียว) ผู้ซึ่งพัฒนาแนวคิด “รูปลักษณ์ทางชาติพันธุ์” (ethno-forms) ในอีกทางหนึ่งอิทธิพลภายในยูเนสโกจากแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมของ โคลด เลวี สโตรสส์ (Claude Lévi-Strauss) ได้ฝังรากลึกโดยนักมานุษยวิทยาชื่อดังชาวฝรั่งเศส **จอร์จ คอนโดมินาส** (Georges Condominas) ผู้ซึ่งเริ่มงานภาคสนามในที่ราบสูงภาคกลางของเวียดนาม คอนโดมินาสเขียนบทนำให้แก่หนังสือที่จัดทำขึ้นขึ้นจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญนานาชาติและหลังจากนั้นยังได้ให้ความช่วยเหลือการวิจัยและการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพตราบนวาระสุดท้ายของเขาใน ค.ศ. 2011⁴⁷ ในที่สุดภายในยูเนสโกเองได้มีภาพที่โดดเด่นขึ้นมาของนักมานุษยวิทยาการดนตรีชาวฝรั่งเศส-เวียดนาม ที่อาศัยในกรุงปารีส **ศาสตราจารย์ เจิ่น หว่าน เค** (Professor Tran Van Khe) ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการประชุมผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพทั้งในเรื่องชนกลุ่มน้อยของเวียดนามและเรื่องเมืองเฮวี

ขณะที่เรื่องนี้อาจจะอธิบายความสนใจที่น่าประหลาดใจของยูเนสโกต่อเวียดนามได้ แต่ยังไม่ได้อธิบายว่าทำไมเวียดนามจึงสนใจที่จะปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ซึ่งวัฒนธรรมของพวกเขาจะถูกตีตราว่า “ล้าหลัง” และ “โบราณ” ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในการกำหนดนโยบายทางวัฒนธรรมของ **ห่ง ก๊อก เจิ่น** (Nong Quoc Chan) อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรม⁴⁸ หรือ “มรดกวัฒนธรรมศักดินา” (feudal heritage) ของระบอบราชสำนักในอดีต⁴⁹ ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงประเด็นปัญหาของมรดกวัฒนธรรมเฮวี ซึ่งกลุ่มโบราณสถานได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลกเมื่อหนึ่งปีก่อนหน้านั้น เกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ นักวิชาการจำนวนมากที่ได้ปักหลักอยู่กับสถาบันทางการเมืองของเวียดนามอย่างมั่นคง ต่างไม่เห็นด้วยกับการคุกคามของนโยบายการพัฒนา อาทิ “นโยบายห้ามย้ายถิ่นฐาน” (sedentarization) และ “การเลือกสงวนรักษาเฉพาะสิ่งสำคัญทางวัฒนธรรม” (selective preservation) ต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและควมมีชีวิตชีวาของชนกลุ่มน้อย

⁴⁷ Condominas, Georges (1957), *Nous avons mangé la forêt de la Pierre-Génie Goo* (Hii saa Brie Mau-Yaang Goo). *Chronique de Sar Luk, village mnong gar* (tribu proto-indochinoise, des Hauts-Plateaux du Vietnam central), Paris:Mercure de France; Condominas, Georges (1965), *L'Exotique est quotidien*, Paris: Plon; Condominas, Georges (2001), “Introduction,” In Oscar Salemink (ed.), *Viet Nam’s Cultural Diversity: Approaches to Preservation*, Paris: UNESCO Publishing (Memory of Peoples), p. 15–32; Condominas, Georges (2004), “Researching and Safeguarding the Intangible Heritage,” *Museum International* 56 (1–2): p. 21–31.

⁴⁸ Nong Quoc Chan (2001), “Cultures of the Ethnic Minorities of Viet Nam: Some Problems and Realities,” in Oscar Salemink (ed.), *Viet Nam’s Cultural Diversity: Approaches to Preservation*, Paris: UNESCO Publishing (Memory of Peoples), p. 111–120.

⁴⁹ Long (2004), “Feudalism in the Service of the Revolution.”

ชาติพันธุ์⁵⁰ คนเหล่านี้ร่วมไปถึง **ห่ง ก๊วก เจี้ยน** (Nong Quoc Chan) กวีชาวเตย (Tay) ที่กล่าวถึงข้างต้น รวมทั้งนักชาติพันธุ์วิทยาและนักคติชนวิทยา อย่าง **แดง เจียม บัน** (Dang Nghiem Van) **โต ร็อก ทัญ** (To Ngoc Thanh) และ **ฟาน ชาง ญีต** (Phan Dang Nhat)

สำหรับพวกเขาแล้ว แนวคิดเรื่อง “มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ” มีลูกเล่นแฝงอยู่เสมออย่างที่จะช่วยให้มันเกาะติดไปกับบริบทของการเมืองของวัฒนธรรมเวียดนามได้ ประการแรก แนวคิดเรื่องมรดกวัฒนธรรมของยูเนสโกเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีขอบเขตที่ผูกโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการกำหนดขอบเขตชัดเจน⁵¹ ทำให้มันอยู่ร่วมกันได้กับโครงการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นทางการของเวียดนาม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสมมติฐานเกี่ยวกับความชัดเจนของวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่แยกออกจากประวัติศาสตร์ มากกว่าการเกิดขึ้นทางประวัติศาสตร์ ผ่านกระบวนการของการทำให้เป็นชนเผ่าและเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน⁵² ประการที่สอง แม้ว่ายูเนสโกจะยืนยันหนักแน่นว่ามรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพนั้นยังคงปฏิบัติอยู่ (living) และขึ้นอยู่กับ “ผู้ถือครองวัฒนธรรม” (cultural carriers) แนวคิดเรื่องมรดกวัฒนธรรมก็ยังครอบคลุมไปถึงรูปธรรมของกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการแยกตัวออกมาจากวิถีชีวิตประจำวันซึ่งมันเป็นส่วนหนึ่งหรือกล่าวให้ถูกคือเคยเป็นส่วนหนึ่ง ผู้เขียนได้เรียกผลกระทบของนโยบายทางวัฒนธรรมนี้ว่า “การทำให้กลายเป็นคติชาวบ้าน” (folklorization) หมายถึง การที่กิจกรรมทางวัฒนธรรมบางอย่างถูกถอดออกจากบริบท (decontextualized) จากถิ่นวัฒนธรรมซึ่งได้รับความหมายเฉพาะของท้องถิ่นทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ พิธีกรรม ศาสนา และใส่เข้าไปในบริบท (re-contextualized) ของสังคมอื่นที่ผู้คนใช้ความหมายทางสุนทรียศาสตร์เป็นเกณฑ์สำคัญ⁵³ ผลของนโยบายซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดดังกล่าวก็คือเกิดการแข็งทื่อ (ossification) ของกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งถูกศึกษา สงวนรักษา ปกป้องคุ้มครอง และส่งเสริมนอกบริบทของมัน⁵⁴

ไม่เพียงแค่นโยบายทางวัฒนธรรมบางอย่างเท่านั้นที่ส่งเสริมกระบวนการของการทำให้กลายเป็นคติชาวบ้าน **จอห์น เฮอร์รี** (John Urry 1990) และนักวิชาการอีกจำนวนมากได้ชี้ว่าอิทธิพลของตลาดที่กัดดันผ่าน “การจับจ้องของนักท่องเที่ยว” (tourist gaze) นั้นได้เปลี่ยนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและแม้แต่

⁵⁰ Salemink (2003a), *The Ethnography*.

⁵¹ Eriksen, Thomas Hylland (1993), “In which Sense Do Cultural Islands Exist?” *Social Anthropology* 1(1): p. 133–147; Eriksen (2001), “Between Universalism and Relativism.”

⁵² Condominas (1965), *L’Exotique est quotidien*; Salemink (2003a), *The Ethnography*. See also Pelley (1998), “‘Barbarians’ and ‘Younger Brothers;’” Pelley (2002), *Postcolonial Vietnam*; Koh (2004), “Persistent Ambiguities.”

⁵³ Salemink (2003a), *The Ethnography*.

⁵⁴ Salemink, Oscar (2001b), “Who Decides Who Preserves What? Cultural Preservation and Representation,” in Salemink, Oscar (ed.), *Viet Nam’s Cultural Diversity: Approaches to Preservation*, Paris: UNESCO Publishing (Memory of Peoples), p. 205–212; Salemink, Oscar (2009), “Where Is the Space for Vietnam’s Gong Culture? Economic and Social Challenges for the Space of Gong Culture and Opportunities for Protection.” Paper for the international conference Economic and Social Changes and Preservation of the Gong Culture in Vietnam and the Southeast Asian Region. Pleiku City, Vietnam, November 12–15, 2009.

วิถีชีวิตของชุมชนหลายแห่งให้มีความเตะตาเมื่อถูกมองโดยคนภายนอก⁵⁵ การจ้องมองจากภายนอก และแนวคิดที่ใช้อธิบายและประเมินกิจกรรมทางวัฒนธรรมบางอย่าง มักจะถูกปลูกฝังโดยผู้ที่มองวัฒนธรรมว่าถูกพินิจพิจารณาจากภายนอกในฐานะที่มีความสวยงาม ผิดธรรมดา หรือเพียงแค่เก่าแก่ น่าหลงใหล ซึ่งมักจะตรงกันข้ามกับชีวิตประจำวันในปัจจุบัน⁵⁶ การทำให้กลายเป็นคติชาวบ้าน และการทำให้ผิดธรรมดา (exoticization) โดยแรงผลักดันของตลาด เกิดขึ้นในเวียดนามรวมทั้งในที่ราบสูง ภาคกลาง ซึ่งอาจเห็นได้ชัดจากแผ่นพับโฆษณาหรือเว็บไซต์เกี่ยวกับภูมิภาคนี้ และขณะที่เราอาจจะวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปรากฏการณ์การทำให้กลายเป็นคติชาวบ้านจากแรงผลักดันของรัฐ ด้วยนโยบายวัฒนธรรม และปรากฏการณ์การทำให้ผิดธรรมดาจากการจับจ้องของนักท่องเที่ยวที่ผลักดัน โดยตลาด ในสภาพการจริง ปรากฏการณ์ทั้งสองเกิดขึ้นอย่างผสมปนเปเนื่องจากผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจมักจะเกิดร่วมกัน ผลกระทบที่เกิดร่วมกันของกระบวนการทั้งสองคือสิ่งที่ผู้เขียนอยากเรียกว่า **การฉวยใช้วัฒนธรรม** (appropriation of culture) หรือที่ถูกต้องกว่าคือ **การยึดครองกิจกรรมทางวัฒนธรรมบางอย่าง** ซึ่งมักจะสร้างความกังวลให้แก่กลุ่มคนบางจำพวก ในกรณีนี้คือชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ กิจกรรมทางวัฒนธรรมของพวกเขาถูกศึกษา บันทึก ติความ ตรวจสอบความถูกต้อง โดยผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม และถูกฉวยใช้ไปเป็นส่วนหนึ่งของมรดกวัฒนธรรมของชาติ ด้วยการยกย่องในความหลากหลาย (tinh da dang) และความอุดมสมบูรณ์ (phong phu) หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งด้วยกระบวนการของการฉวยใช้ทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางวัฒนธรรมบางอย่างถูกดึงออกมาจากบริบท ถูกแปลความใหม่ ถูกบรรจุหีบห่อใหม่ โดย “คนนอกวัฒนธรรม” และถูกนำเสนอสู่ผู้ชมภายนอก ในฐานะที่เป็น มรดกวัฒนธรรมของแท้ (authentic heritage) ซึ่งควรได้รับการสงวนรักษาและฟื้นฟู กระบวนการทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและหลากหลายถูกลดทอนลงเพื่อให้หน้าตาตื้นใจในการชม ถูกจัดระบบโดยผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมเหนือกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงนี้ ด้วยกระบวนการนี้ วัฒนธรรมที่ถูกฉวยใช้ได้กลายเป็นสินทรัพย์ ไม่ใช่ของ “ผู้ถือครองวัฒนธรรม” อีกต่อไป (คำศัพท์อำภัพของยูเนสโกซึ่งมีนัยลดทอน “วัฒนธรรม” ลงเป็นสิ่งของ หรือแม้แต่ภาวะที่ต้องถือไว้) แต่กลายเป็นของรัฐ และผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมที่ถูกควบคุมโดยตลาด

มีกรณีอย่างหนึ่งที่อาจช่วยอธิบายเรื่องนี้ได้ เมื่อผู้เขียนได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านชนกลุ่มน้อย ในฐานะนักวิชาการรุ่นใหม่ใน ค.ศ. 1994 ผู้เขียนถูกขอให้ทำหน้าที่ ผู้นำเสนอรายงานการประชุม (rapporteur) เนื่องจากผู้เขียนเป็นผู้เข้าร่วมหนึ่งในไม่กี่คนที่สามารถใช้ได้ทั้งสามภาษาทางการของการประชุม (อังกฤษ ฝรั่งเศส และเวียดนาม) หลังจากนั้นผู้เขียนยังได้ตอบรับเป็นบรรณาธิการรายงานการประชุมซึ่งน่าจะกลายเป็นงานตีพิมพ์ที่เป็นการบุกเบิกชิ้นแรกของยูเนสโกเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของประเทศหนึ่ง⁵⁷ ก่อนหน้า ค.ศ. 1996 เมื่อผู้เขียน

⁵⁵ John Urry (1990), *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*, London: Sage.

⁵⁶ แต่ดู Condominas' ใช้แนวคิด “exotic” อย่างเชี่ยวชาญใน *L'Exotique est quotidien* (The exotic is everyday practice) (1966).

⁵⁷ ฉบับภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษ ได้รับการตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 2001 ในชื่อ *Diversité culturelle au Viet Nam: enjeux multiples, approches plurielles*, Paris: Editions UNESCO (Mémoire des peuples) และ *Viet Nam's Cultural Diversity: Approaches to Preservation*, Paris: UNESCO Publishing (Memory of Peoples). ในฉบับภาษา

เริ่มทำงานในสถานอัยให้แก่มูลนิธิฟอร์ด (Ford Foundation) การสื่อสารกับนักวิชาการเวียดนามแทบเป็นไปไม่ได้เลย และในช่วงก่อนยุคอินเทอร์เน็ตมีความจำเป็นต้องติดต่อผ่านช่องทางทางการเมืองของยูเนสโก แต่หลังจาก ค.ศ.1996 ผู้เขียนจึงสามารถเข้าถึงการติดต่อนักวิชาการชาวเวียดนามได้โดยตรง อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ.1997 เอกสารแปลบทความที่นำเสนอในการประชุมเป็นภาษาเวียดนาม โดยไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมและไม่ได้รับการอนุญาตจากผู้เขียนชาวต่างชาติ ได้รับการตีพิมพ์ในชื่อ *Giu gin va bao ve ban sac van hoa cac dan toc thieu so Viet Nam* (การสงวนรักษาและปกป้องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์เวียดนาม) โดย โรงพิมพ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์ (Nha Xuat Ban Van hoa Dan toc) ซึ่งเป็นโรงพิมพ์ที่ใช้เป็นช่องทางเผยแพร่ผลงานของของสมาคมศิลปะและวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ (Hoi Van hoa Van Nghe cac Dan toc) ของ **หน่ง ก๊อก เจิ้น** (Nong Quoc Chan)⁵⁸ น่าสนใจที่บทความของผู้เขียนไม่ได้ถูกรวมไว้ใน การตีพิมพ์ด้วยภาษาเวียดนามใน ค.ศ.1997 และ NCSSH (ปัจจุบันคือ สำนักวิชาสังคมศาสตร์แห่งเวียดนาม – Vietnam Academy of Social Sciences) ต้องการให้ผู้เขียน “แก้ไข” บทความของผู้เขียนเพื่อตีพิมพ์เป็นภาษาเวียดนามใน ค.ศ. 2002 ปัญหาที่เห็นได้ชัดของบทความของผู้เขียน เรื่อง “Who Decides Who Preserves What? Cultural Preservation and Representation” (ใครเป็นคนตัดสินใจว่าใครสงวนรักษาอะไร การสงวนรักษาทางวัฒนธรรมและการเป็นตัวแทน) คือบทความตั้งคำถามง่าย ๆ ว่า อะไรควรเป็นบทบาทของคนที่เป็นเจ้าของกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่คนภายนอกเชื่อว่าควรที่จะได้รับการสงวนรักษาไว้ และอะไรสำคัญสำหรับพวกเขา บนฐานแนวคิดวัฒนธรรมที่กินความหมายมากกว่า คือเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยทั้งวัตถุและ กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ซึ่งเปล่าประโยชน์ที่จะตั้งองค์ประกอบทางวัฒนธรรมบางอย่างออกมาเพื่อที่จะทำการสงวนรักษาไว้⁵⁹ แน่แน่นอนว่าเป็นคำถามทางการเมืองซึ่งตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับวิปฏิบัติทางการเมืองต่อมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพในเวียดนามและที่อื่น ๆ

การเมืองและการใช้งานทางการเมืองของมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพยิ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในนโยบายทางวัฒนธรรมที่ตอบสนองต่อความขัดแย้งและการต่อสู้เพื่อที่ดินและการเปลี่ยนไปเป็นนิคมโปรเตสแตนต์ที่ราบสูงภาคกลางของเวียดนาม⁶⁰ หนึ่งในนักเขียนของหนังสือ

เวียดนามได้รับการตีพิมพ์ใน ค.ศ. 2002 ในชื่อ *Tinh da dang cua van hoa Viet Nam: Nhung tiep can ve su bao ton*, Hanoi: UNESCO/Trung tam Khoa hoc Xa hoi va Nhan van Quoc gia, แต่ต่างบรรณาธิการกัน คือ อดีตประธานศูนย์สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งชาติ Professor Nguyen Duy Quy.

⁵⁸ *Nhieu tac gia* (1997), *Giu gin va bao ve ban sac van hoa cac dan toc thieu so Viet Nam*, Hanoi: NXB Van hoa Dan toc.

⁵⁹ Salemink (2001b), “Who Decides Who Preserves What?”

⁶⁰ Writenet (2002), “Vietnam: Indigenous Minority Groups in the Central Highlands,” Writenet Report 5/2001, Geneva, United Nations High Commissioner for Refugees, Centre for Documentation and Research, January 2002 (<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3c6a4847a.pdf>); Writenet (2006), “Vietnam: Situation of Indigenous Minority Groups in the Central Highlands,” Writenet Report, Geneva, United Nations High Commissioner for Refugees, Centre for Documentation and Research, June 2006 (<http://www.unhcr.org/refworld/docid/44c0f55a4.html>); Salemink, Oscar (2006b), “Changing Rights and Wrongs: The Transnational Construction of Indigenous and Human Rights Among Vietnam’s Central Highlanders,” *Focaal, European Journal of Anthropology* 47 (2006): p. 32–47.

ที่ตีพิมพ์โดยยูเนสโก ศาสตราจารย์ ฟาน ชาง เญิต (Phan Dang Nhat) ได้เขียนเกี่ยวกับงานวิจัยและการสงวนรักษาสิ่งที่เขาเรียกว่า “วรรณกรรมอันเป็นนิรันดร์ของชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ในเวียดนาม”⁶¹ ศาสตราจารย์ โง ดุก ตีญ (Professor Ngo Duc Thinh) ผู้ที่รับช่วงต่อจาก ฟาน ชาง เญิต ในตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมพื้นถิ่นศึกษา (Institute of Folk Culture Studies ปัจจุบันเป็นสถาบันวัฒนธรรมศึกษา – Institute of Cultural Studies) ของศูนย์สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งชาติ (National Center for Social Sciences and Humanities) ได้เริ่มรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้กฎหมายจารีตประเพณี (จากคำบอกเล่า) และเพลงสวดของชนกลุ่มน้อยในเวียดนามในช่วงกลางทศวรรษ 1990⁶² และในปลายทศวรรษ 1990 ก็ได้วางรากฐานให้โครงการขนาดใหญ่ในการบันทึก การถอดความ การแปล การตีความบริบท และการตีพิมพ์ประเพณีมุขปาฐะที่สมบูรณ์และหลากหลาย โดยเฉพาะวรรณกรรม (su thi) ของที่ราบสูงภาคกลางของเวียดนาม ฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ.2001 รัฐบาลเวียดนามตัดสินใจทุ่มงบประมาณเกือบหนึ่งล้านเหรียญสหรัฐฯ ในโครงการที่วานี้ ซึ่งถือเป็นจำนวนสูงที่สุดที่เคยรัฐบาลเวียดนามเคยจ่ายให้แก่โครงการวิจัยเดี่ยวในสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์⁶³ แม้ว่าโครงการนี้จะมีการเตรียมการล่วงหน้าอย่างดี ช่วงเวลาที่รัฐบาลตัดสินใจให้ทุนเกิดขึ้นไม่นานหลังจากการประท้วงและจลาจลในพื้นที่ที่ราบสูงภาคกลางในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2001 ซึ่งตามมาด้วยสภาพความเกือบกด ผู้คนหลังไหลอพยพเข้าสู่กัมพูชา และความขัดแย้งในระดับนานาชาติ ทำให้นโยบายวัฒนธรรมเข้าไปอยู่ในการต่อสู้ทางการเมืองระดับท้องถิ่นและระหว่างชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามข้อเรียกร้อง (ที่เป็นจริงได้ยาก) เพื่อเป็นเขตปกครองตนเองของมุลนิคินบนที่สูง (Montagnard Foundation) ของ ซอ ก๊ก (Ksor Kok) การเปลี่ยนศาสนาไปนับถือนิกายโปรเตสแตนต์ของคนในที่ราบสูงภาคกลางจำนวนมากเป็นประเด็นสำคัญของความขัดแย้ง⁶⁴ ในรายงานหลายชิ้นได้กล่าวถึงความพยายามของผู้ปกครองท้องถิ่นที่จะ “ยกเลิก” การเปลี่ยนศาสนาโดยบังคับให้คนที่ราบสูงเปลี่ยนไปประกอบพิธีกรรมที่ไม่ใช่ของศาสนาคริสต์ ซึ่งผู้ปกครองจินตนาการว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “ศาสนาดั้งเดิม”⁶⁵ แต่ก็เป็นเรื่องชวนเหินแค้นที่ว่าก่อนหน้านี้นักศาสนาดั้งเดิมและพิธีกรรมเดียวกันนี้ได้ถูกตีตราว่าเป็นเรื่อง “งมงาย” “ไม่ถูกสุขลักษณะ” และ “สูญเปล่า”

⁶¹ Phan Dang Nhat (2001a), “The Timeless Epics of the Ethnic Minorities of Viet Nam,” in Oscar Salemink (ed.), Viet Nam’s Cultural Diversity: Approaches to Preservation, Paris: UNESCO Publishing (Memory of Peoples), p. 85–104.

⁶² Ngo Duc Thinh and Phan Dang Nhat (eds) (1999), Luat tục va Phat trien Nong thon Hien nay o Viet Nam (Ky Yeu hoi thao khoa hoc) (Customary Law and Rural Development in Present-day Vietnam: Conference Proceedings), Hanoi: NXB Chinh tri Quoc gia (National Political Publishing House).

⁶³ ในช่วงนั้น ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมกับโครงการทั้งกฎหมายจารีตประเพณีและวรรณกรรมซึ่งนำโดย โง ดุก ตีญ ในฐานะนักมานุษยวิทยาอาศัยคนดูกะ (และได้เขียนบทความในหนังสือเกี่ยวกับกฎหมายจารีตประเพณี Thinh, 1999) และในฐานะเจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการสำหรับองค์กรระดมทุนเอกชน (The Ford Foundation) ให้ทุนในการอบรมนักวิจัยด้านชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ เพื่อความยั่งยืนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผลของโครงการวรรณกรรมมีการตีพิมพ์งานออกมาถึง 63 ชิ้น

⁶⁴ ที่ดินเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญเช่นกัน แต่ก็ไม่ได้สร้างความสะเทือนอารมณ์มากเท่ากับเรื่องเปลี่ยนศาสนา ข้อมูลที่มักจะถูกมองว่าเชื่อถือไม่ได้ เกี่ยวกับมุลนิมิตายาร์ดสามารถอ่านได้ที่ <http://www.montagnardfoundation.org>.

⁶⁵ Human Rights Watch (2002), Repression of Montagnards: Conflicts over land and religion in Vietnam’s Central Highlands, New York etc.: Human Rights Watch; Writenet (2002), “Vietnam: Indigenous Minority Groups.”

โดยผู้มีอำนาจกลุ่มเดียวกัน⁶⁶ การเฉลิมฉลองวัฒนธรรมที่ราบสูงอย่างเป็นทางการ ในรูปของวรรณกรรม เป็นการส่งข้อความทางการเมืองที่สำคัญในบริบทนั้น เพราะทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีและบริบทของพิธีกรรมนั้นตรงกันข้ามกับความเชื่อตามแบบโปรเตสแตนต์ที่กำลังครอบงำที่ราบสูงภาคกลางอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการตีพิมพ์หนังสือฉบับที่มี 63 ภาษา (ภาษาเวียดนามและภาษาท้องถิ่น) ซึ่งเป็นผลผลิตของโครงการ กลายเป็นอนุสรณ์ที่น่าเกรงขามที่แถลงชัดเจนว่าวรรณกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นแค่มรดกวัฒนธรรมมุขปาฐะของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้เท่านั้น แต่จริง ๆ แล้วมันเป็นส่วนหนึ่งของมรดกวัฒนธรรมแห่งชาติเวียดนาม ดังนั้นมันจึงเป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมของประเทศเวียดนามด้วยการยื่นขอขึ้นทะเบียน “พื้นที่ทางวัฒนธรรมห้อง” ในที่ราบสูงภาคกลางต่อยูเนสโกโดยประเทศเวียดนาม เมื่อ ค.ศ. 2003 (ได้ขึ้นทะเบียน ค.ศ. 2005) ในฐานะที่เป็นผลงานชิ้นเอกด้านมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพชิ้นหนึ่งของโลกนั้น นอกเหนือไปจากแรงผลักดันด้านวัฒนธรรมซึ่งมาจากเกณฑ์ทางด้านสุนทรียศาสตร์บวกกับวาทกรรม “วัฒนธรรมที่กำลังสูญหาย” (cf. Ivy 1995)⁶⁷ แล้วก็ยังมีบริบททางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน การแสดงดนตรีห้องเมืองเตยเหวียน (Tay Nguyen) ในเทศกาลเฮวี่ ค.ศ. 2006 รวมทั้งการรำกลองที่ว่ากันว่าเป็นของ “วัฒนธรรมด่งเซิน” (Dong Son culture) จัดแสดงในระหว่างเทศกาลบุซซารีหุง ซึ่งถูกทำให้ดูคล้ายการแสดงห้องของชาวที่ราบสูงภาคกลาง ทั้งสองกรณีสามารถตีความว่าเป็นการทำให้ภาพจินตนาการของชาติเวียดนามในอดีตให้กลายเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาได้หรือไม่ แนวคิดที่ว่า “วัฒนธรรมดั้งเดิม” (traditional culture) ของชนชาติพันธุ์กลุ่มน้อยในที่ราบสูงภาคกลางในปัจจุบันนั้นเป็นผลโดยตรง และมีความคล้ายคลึงอย่างยิ่งกับวัฒนธรรมด่งเซินนั้นถูกพูดถึงอย่างมากในการประชุม “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจและการสงวนรักษาวัฒนธรรมห้องในเวียดนามและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (Economic and Social Changes and Preservation of the Gong Culture in Vietnam and the Southeast Asian Region) ซึ่งถูกจัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งในเทศกาลชองนานาชาติ ณ เมืองเปลกู เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009⁶⁸ ในรูปการณ์เช่นนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจนจะถูกรวมเข้าไปในวิสัยทัศน์ของประเทศที่เน้นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในย่อหน้าแรกของเอกสารนโยบายของเวียดนามต่อมรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ เหวียน กิม ซุง จากกระทรวงวัฒนธรรมและสารสนเทศ

⁶⁶ Nong Quoc Chan (2001), “Cultures of the Ethnic Minorities;” Salemink (2003a), *The Ethnography*. Protestantism was introduced to Vietnam’s Central Highlands primarily by the Christian and Missionary Alliance (<http://www.cmalliance.org>) and by the Summer Institute of Linguistics/Wycliffe Bible Translators (<http://www.sil.org> and <http://www.wycliffe.org>). ก่อน ค.ศ. 1975 องค์กรเหล่านี้ไม่ประสบผลสำเร็จสักเท่าใดในแง่ของจำนวน แต่หลังจากการจากไปของอเมริกัน ได้เกิดปรากฏการณ์การขยายตัวของโปรเตสแตนต์ขึ้นเองในหมู่ชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ ตามที่ได้อธิบายไว้ใน Salemink (2006b), “Changing Rights and Wrongs.”

⁶⁷ “Disabled man preserves Vietnam’s epics in the mountains” <http://www.thanhniennews.com/features/?catid=10&newsid=27768>; “Highlands Oral Epics in Danger of Being Lost,” <http://vietnamnews.vnagency.com.vn/showarticle.php?num=02CUL-200308>, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 2010; Ivy, Marilyn (1995), *Discourses of the Vanishing: Modernity, Phantasms, Japan, Chicago*: University of Chicago Press.

⁶⁸ อ่าน PGS.TS. Nguyen Khac Su, Phan Thanh Toan, *Co tang van minh dau tien cua van hoa cong chieng Tay Nguyen* (Original civilizational basis of Tay Nguyen culture). Paper presented at the conference “Economic and Social Changes and Preservation of the Gong Culture in Vietnam and the Southeast Asian Region,” Pleiku, November 13–15, 2009.

เขียนว่า “รัฐบาลมีเป้าหมายที่จะทำให้แน่ใจว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประเทศด้วย 54 กลุ่มชาติพันธุ์ จะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ”⁶⁹ ในลักษณะเดียวกันกฎหมายด้านมรดกวัฒนธรรมที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 2001 กำหนดว่า “นโยบายของรัฐจะต้องส่งเสริมงานด้านการเก็บสะสม รวบรวม ศึกษาค้นคว้า รวบรวม จัดแบ่งกลุ่ม และสงวนรักษา งานด้านวรรณกรรม ศิลปศาสตร์ ประเพณีมรดก และคติชาวบ้านของชุมชนชาวเวียดนามที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์” (กฎหมายมรดกวัฒนธรรม บทที่ 3 มาตรา 23)

ดังนั้น การสงวนรักษาและการส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพในเวียดนามจึงเกี่ยวข้องกับความเป็นชาติที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายอย่างชัดเจน ทำให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นความรับผิดชอบของรัฐในฐานะผู้ดูแลรักษา “ชุมชนชาวเวียดนามที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์” หรืออาจกล่าวอีกทางหนึ่งว่างานด้านการสงวนรักษาและส่งเสริม “มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ” ที่หลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในเวียดนาม ได้กลายเป็นเหมือนการเฉลิมฉลองชาติ สำหรับผู้ชมทั้งในประเทศ (เทศกาลบูชาชาติพันธุ์) และระดับนานาชาติ (เทศกาลเฮว)

ในบริบทเฉพาะของที่ราบสูงภาคกลางที่ “ไม่ยอมอยู่ใต้การปกครอง” ยังมีปัจจัยอื่นเข้ามา มีบทบาทด้วย เช่นเดียวกับบางแห่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คนในที่ราบสูงภาคกลางเคยเล่นดนตรีฆ้องในโอกาสที่มีพิธีกรรม อาทิ พิธีกรรมเกี่ยวกับวัฏจักรชีวิต (โดยเฉพาะพิธีฝังศพ) พิธีกรรมตามฤดูกาล และการเฉลิมฉลองที่มีพิธีกรรมอยู่ด้วย⁷⁰ พิธีกรรมเหล่านี้เองที่ถูกโปรเตสแตนต์ที่กระตือรือร้นมองอย่างเลียดปฏิบัติว่าเป็นของนอกรีต ดังนั้นการฟื้นฟูของบริบทของพิธีกรรมในชื่อการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ จึงเป็นเหมือนการตีแสกหน้านโยบายทางวัฒนธรรมของโปรเตสแตนต์ในที่ราบสูงของเวียดนาม ความขัดแย้งจึงอยู่ที่พิธีกรรมเหล่านี้เคยถูกเลือกปฏิบัติหรือบางอย่างยังคงถูกเลือกปฏิบัติโดยผู้นำคอมมิวนิสต์ (และก่อนหน้านั้นโดยเวียดนามใต้) เพราะดูมขย ไม่ถูกสุขลักษณะ สูญเปล่า หรือไร้อารยธรรม ผู้เขียนเคยโต้แย้งในบทความอื่นว่า นโยบายห้ามย้ายถิ่นฐาน การอพยพครั้งใหญ่และการถางป่าเพื่อทำไร่กาแฟ รวมทั้งนโยบายการเลือกสงวนรักษาเฉพาะสิ่งสำคัญทางวัฒนธรรม ได้ทำให้การนับถือผีที่มีอย่างแพร่หลายของท้องถิ่นและพิธีกรรมที่ใช้ทรัพยากรมากไปด้วยกันไม่ได้กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของที่ราบสูงภาคกลาง⁷¹ ด้วยการสูญเสียแผ่นดินของบรรพบุรุษ พิธีกรรมและซ่องก็ได้สูญเสียความหมายของตัวเองไป ยกเว้นก็แต่คุณค่าที่เป็นเงินตราในการทำการค้าศิลปะชาติพันธุ์⁷² นี่เองที่เป็นข้อสังเกตสำคัญที่ไม่เป็นที่ต้องการเกี่ยวกับการสร้างบริบททางสังคม

⁶⁹ Nguyen Kim Dung (n.d.), “Intangible Cultural Heritage Safeguarding System,” p. 1.

⁷⁰ Saleminck, Oscar (2008a), “Trading Goods, Prestige, and Power: A Revisionist History of Lowlander-Highlander Relations in Vietnam,” in Peter Boomgaard, Dick Kooiman, and Henk Schulte Nordholt (eds), *Linking Destinies: Trade, Towns and Kin in Asian History*, Leiden: KITLV Press, pp. 51–69.

⁷¹ Saleminck (2003a), *The Ethnography*; Saleminck, Oscar (2003b), “Enclosing the Highlands: Socialist, Capitalist and Protestant Conversions of Vietnam’s Central Highlanders,” RSCD Conference “The Politics of the Commons” (co-hosted by IASCP), Chiang Mai University, July 11–14, 2003, <http://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/handle/10535/1787>.

⁷² Saleminck, Oscar (2009), “Where Is the Space for Vietnam’s Gong Culture? Economic and Social Challenges for the Space of Gong Culture, and Opportunities for Protection.” Paper for the international conference

เศรษฐกิจ และการเมืองของมรดกวัฒนธรรมที่ผู้เขียนได้นำเสนอในบทความที่ตีพิมพ์ในหนังสือของ ยูเนสโกเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ในเวียดนาม⁷³

โดยส่วนมาก ข้อสังเกตข้างต้นเกี่ยวกับบริบททางวัฒนธรรมนี้ ตรงกับความเห็นของนักวิจัย และเจ้าหน้าที่ชาวเวียดนาม เพราะเผยให้เห็นแนวคิดของพื้นที่ทางวัฒนธรรมห้องซึ่งได้รับการเสนอ ขอขึ้นทะเบียนจากยูเนสโกมากกว่าที่จะเน้นแค่เฉพาะการแสดงเท่านั้น ดร.เหวียน จี เบน แห่ง VICAS ได้รับคำสั่งจากกระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวให้ทำการวิจัยว่ามรดกวัฒนธรรม “พื้นที่ทางวัฒนธรรมห้อง” จะสงวนรักษาและฟื้นฟูอย่างไรในบริบทของความเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วทางสังคม เศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และประชากร ในพื้นที่โลกาภิวัตน์เข้มข้น (hotspot of globalization) ที่ชื่อ เตยเหวียน⁷⁴

จุดหักมุมของเรื่องคือ เขาได้เชิญผู้เขียนให้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานี้ ซึ่งจบลงที่ การประชุมเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจและการสงวนรักษาวัฒนธรรมห้องในเวียดนาม และในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (เมืองเปลกู วันที่ 13-15 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009) เป็นส่วนหนึ่งของเทศกาลห้องนานาชาติ เทศกาลนี้ได้นำเอานักดนตรีห้องมาจากหลายจังหวัดของเวียดนาม และจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มารวมกันยังเมืองเปลกู เพื่อที่จะเล่นดนตรีของหมู่บ้าน ดนตรีในพิธีกรรมราชสำนัก ให้ชาวเวียดนามและในหมู่นักดนตรีด้วยกัน ได้ฟัง ในการประชุมเชิงปฏิบัติการได้มีนักวิจัยซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเวียดนามเข้าร่วมประมาณ 70 คน นักวิจัยจากหลายจังหวัด (รวมทั้งประเทศลาวและกัมพูชาด้วย) ได้เรียกร้องให้รวมเอาประเพณีห้อง ของชนกลุ่มน้อยในจังหวัดของตนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการขึ้นทะเบียน ซึ่งการขึ้นทะเบียนมรดก วัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของยูเนสโก “พื้นที่ทางวัฒนธรรมห้อง” ได้กินพื้นที่เพียงห้าจังหวัด ในเขตเตยเหวียน พวกเขาพยายามที่จะทำให้ “มรดกวัฒนธรรมของพวกเขา” ได้รับการขึ้นทะเบียนจากรัฐบาลเวียดนามและจากยูเนสโก มีเพียงหญิงชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ที่เข้าร่วมการประชุมเพียงคนเดียว เท่านั้นที่วิพากษ์วิจารณ์การยึดครองทางวัฒนธรรมเช่นนี้ เธอชี้ให้เห็นว่า การประชุมขาดการอภิปราย แลกเปลี่ยนโดยคนจากชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ซึ่งเป็นผู้ที่ยูเนสโกเรียกว่า “ผู้ถือครองวัฒนธรรม” (cultural carriers) ของดนตรีห้องในพิธีกรรม

Economic and Social Changes and Preservation of the Gong Culture in Vietnam and the Southeast Asian Region, Pleiku City, Vietnam, November 12–15, 2009. ระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้เขียนพบว่าชาวที่ราบสูง ที่ยากจนได้ขายวัตถุทางวัฒนธรรมของตน เช่น ห้อง และวัตถุโบราณ อาทิ แจกันจีน นำเครื่องที่พวกเขายังพบว่ามีรูปเคารพ ประดับหลุมฝังศพของพวกเขาที่ถูกโจรกรรมด้วย

⁷³ Salemink, Oscar (2001b), “Who Decides Who Preserves What?”

⁷⁴ ตรงข้ามกับแนวคิดเกี่ยวกับที่ราบสูงภาคกลางในฐานะที่เป็นพื้นที่ห่างไกล ล้าหลัง ซึ่งถูกอธิบายด้วยคำว่า vung sau vung xa แต่ผู้เขียนเรียกพื้นที่นี้ว่า พื้นที่โลกาภิวัตน์เข้มข้น เพราะในแง่การปลูกพืชเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนไปปลูกกาแฟจนมีผลผลิต มากเป็นอันดับสองในภูมิภาค อันดับหนึ่งของผลผลิตพริกไทยและมะม่วงหิมพานต์ และมีการปลูกยางพารา ซาโกโก้ ดังที่ผู้เขียน ได้โต้แย้งใน “Enclosing the Highlands” (2003b). เมื่อเร็ว ๆ นี้ มีข้อขัดแย้งในการปล่อยให้เขาที่ดินใน ที่ราบสูงภาคกลางให้แก่บริษัทจากจีนเพื่อทำเหมืองแร่เปิด บอกไซด์ (bauxite) สุ่มเสี่ยงที่จะทำลาย สร้างมลภาวะ และเป็นมลพิษต่อทั้งภูมิภาคซึ่งเป็น “พื้นที่วัฒนธรรมห้อง” (Salemink 2009, Where is the space?)

ตลกร้ายของการยึดครองทางวัฒนธรรมเห็นได้อย่างชัดเจนที่นี่ เพราะมันเชื่อมโยงโดยตรงกับรูปแบบของการยึดทรัพย์สินทางเศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมซึ่งผู้เขียนได้เคยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดของมาร์กซ์ เรื่อง “การปิดล้อมทรัพยากรส่วนรวม” (enclosures of the Commons)⁷⁵ ในทางหนึ่งการขึ้นทะเบียนกิจกรรมทางวัฒนธรรมบางอย่างอย่างเป็นทางการ (โดยรัฐหรือยูเนสโก) ในฐานะที่เป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติหรือมรดกโลก อาจจะตีความหมายได้ว่าเป็นการช่วยกู้คืนคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นบางอย่างให้กลับมาใหม่ และถือว่าการชดเชย (บางส่วนและไม่เพียงพอ) สำหรับความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการเข้าไปยึดครองสิ่งแวดล้อมที่ยังมีการใช้งานในชีวิตของคนในที่ราบสูงภาคกลาง ในอีกทางหนึ่ง การรับรองความแท้และการขึ้นทะเบียนนั้นโดยตัวมันเองก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการยึดครองทางวัฒนธรรมซึ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมจะถูกลดระดับลงไปเป็นสินทรัพย์ที่จะถูกเลือกเก็บไว้หรือถูกเอาทิ้งไปโดยคนนอกวัฒนธรรม หรืออาจกล่าวอีกแบบว่า “เจ้าของ” (proprietors) ทางวัฒนธรรมนั้นไม่ใช่คนคนเดียวกับ “ผู้ถือครองวัฒนธรรม” (culture carriers) จึงสุ่มเสี่ยงที่จะเกิดผลในลักษณะที่การยึดครองทางวัฒนธรรมจะกลายเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการยึดทรัพย์สิน (ทางวัฒนธรรม) เรื่องนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในพิธีเปิดที่ยิ่งใหญ่ของเทศกาลชื่องานานาชาติ ในวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 การแสดงที่ยิ่งใหญ่นี้ ออกแบบโดย เล เตียน ธอ (Le Tien Tho) นักร้องอุปรากรราชสำนักเวียดนาม (เตื่อง - tounge) และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรม จำนวนนักแสดงที่อยู่บนเวทีนั้นมากกว่าจำนวนผู้ชมในอัมจันทร์วีไอพีเสียอีก มีการถ่ายทอดออกอากาศไปทั่วประเทศ ผู้ชมจึงไม่ได้มีแต่คนท้องถิ่น นักแสดงจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียนเชื้อชาติเวียดนามจากเมืองเปลกู แต่งกายเป็นชนกลุ่มน้อยที่หลากหลายสลับสับเปลี่ยนกันขึ้นแสดงบนเวทีที่บันทึกดนตรีชื่องานานาชาติกลุ่ม ซึ่งดนตรีชื่องานานาชาติหายไปเสียงดังของดนตรีที่ผสมปนเปกันไปหมด รวมทั้งคำบรรยายชวนฝันเกี่ยวกับวิถีชีวิตดั้งเดิมที่แสนจะสงบสุขบนที่ราบสูงภาคกลาง ภาพและเสียงที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนไปมาอย่างรวดเร็วราวกับภาพหลอนจบด้วยขบวนพาเหรดเต้นรำของช่างแสนเชื่องที่บังคับโดยความขี้ขลาดคนชาติพันธุ์ในท้องถิ่น และปิดท้ายด้วยการจุดพลุสุดอลังการ แม้ในขณะการเฉลิมฉลอง “วัฒนธรรมชื่องานานาชาติ” ของที่ราบสูงภาคกลาง การแสดงมากมายที่กล่าวมานี้ก็แทบไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับดนตรีที่ละเมียดละไมของชาวที่ราบสูงที่ถูกนำมาเล่นคั่นระหว่างพิธีกรรมต่าง ๆ และในโอกาสแห่งความรื่นเริงอื่น ๆ ดนตรีชื่องานานาชาติที่ราบสูงได้กลายเป็น โอกาส ซ้ออ้าง และส่วนประกอบในการแสดงนี้ เสนอให้แก่ผู้ชมชาวเวียดนามในระดับชาติและชาวต่างชาติในโอกาสพิเศษ

ในบทความนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอว่า ยูเนสโกให้สิทธิพิเศษแก่เวียดนามในการเป็นพื้นที่ทดลองงานด้านมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพเนื่องจากเวียดนามเป็นพื้นที่ซึ่งความสนใจทางวัฒนธรรมของสองอิทธิพลหลักในยูเนสโก คือฝรั่งเศสและญี่ปุ่นมาบรรจบกัน และยังได้รับความสนใจจากกลุ่มนักวิชาการและเจ้าหน้าที่รัฐในเวียดนามด้วย นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมของยูเนสโกก็ตรงกันกับแนวคิดอย่างเป็นทางการของเวียดนามในเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งแยกกลุ่มชาติพันธุ์ออกจากกันอย่างเด็ดขาด ในขณะที่แนวคิดมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพก็สอดคล้องกับนโยบายวัฒนธรรมของเวียดนามที่แยกกิจกรรมทางวัฒนธรรมบางอย่างออกจากวิถีชีวิตประจำวัน ตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงของการขึ้นทะเบียน “พื้นที่วัฒนธรรมชื่องานานาชาติ” ในที่ราบสูงภาคกลางในฐานะที่เป็นผลงานชิ้นเอกด้านมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพก็สามารถวิเคราะห์ด้วยมุมมองที่กล่าวข้างต้นนี้

⁷⁵ Salemink (2003b), “Enclosing the Highlands.”

แต่มันยังอาจจะมองได้ว่าเป็นนโยบายทางวัฒนธรรมเพื่อต่อต้าน “การบ่อนทำลาย” ทางศาสนาและการเมืองในที่ราบสูง ขณะเดียวกันก็เป็นการรวบรวมกิจกรรมทางวัฒนธรรมรวมทั้งผู้คนผู้ซึ่งปฏิบัติกิจกรรมทางวัฒนธรรมเข้าไปในชาติเวียดนามที่มีหลากหลายชาติพันธุ์ กิจกรรมทางวัฒนธรรมของผู้คนถูกยึดครองโดยผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมจากภายนอกซึ่งอ้างอำนาจ (รัฐ) ในการรับรองความแท้และถูกลดระดับลงเป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมที่ถูกเลือกเก็บไว้หรือถูกเอาทิ้งไปโดยคนนอกวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสินทรัพย์ (แทนที่จะเป็นกิจกรรมที่ยังมีการปฏิบัติและอยู่ในตัวผู้คน) วัฒนธรรมถูกยึดครองโดยคนนอกได้ด้วยกระบวนการซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการยึดทรัพย์สินทางวัฒนธรรมจากสิ่งที่ในภาษาของยูเนสโกเรียกว่า “ผู้ถือครองวัฒนธรรม” ในลักษณะนี้ มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของคนในที่ราบสูงภาคกลางได้ถูกทำให้กลายเป็นรูปธรรมและกลายเป็นเครื่องมือสำหรับจุดมุ่งหมายทางการเมืองที่ซ่อนเร้น ซึ่งบอกเป็นนัยว่าผู้คนที่มามีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ถูกยกย่องว่าเป็น “มรดกวัฒนธรรม” ในฐานะที่เรียกว่าเป็น “ผู้ถือครองวัฒนธรรม” ก็ถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือเช่นกัน

บทสรุป

บทความนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ด้วยนโยบายด้านมรดกวัฒนธรรม รัฐบาลเวียดนามไม่ได้เป็นเพียงสถาบันขนาดใหญ่ที่มีหน่วยงานเดียว แต่เป็นสนามของการแข่งขันซึ่งมีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันเกิดขึ้นและดำเนินไปจนพบทางออก ผลที่ตามมาจึงเล็งไม่ได้ที่จะรวบรวมเอาผลประโยชน์ของชาติที่ถูกรับรู้เข้าไปในกรอบความคิดเดียวกัน ในกรณีนี้คือ “วาทกรรมว่าด้วยมรดกวัฒนธรรมโดยผู้มีอำนาจ” ของมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ ในแง่ที่มันถูกนำเสนอในฐานะการล้มล้างมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือของกลุ่มทางศาสนา มันทำกระบวนการของท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมและทำให้กลายเป็นเครื่องมือภายใต้ร่มเงาของความเป็นชาติ การสร้างบริบทของการแข่งขันทางการเมืองเหล่านี้ก็เป็นเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้การสงวนรักษาและการฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพเป็นเรื่องยาก เพราะผู้คนที่มามีกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้ถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองเช่นเดียวกับตัวมรดกวัฒนธรรม การขึ้นทะเบียนมรดกวัฒนธรรมอาจตีความได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการกู้คืนทางวัฒนธรรม เป็นการขดใช้ให้แก่การยึดทรัพย์สินในรูปแบบอื่น ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เกิดการยึดทรัพย์สินทางวัฒนธรรมต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะวัฒนธรรมได้ถูกลดระดับลงเป็นสินทรัพย์และถูกยึดครองโดยผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมจากภายนอก

อะไรที่เราสามารถเรียนรู้จากบทความนี้เกี่ยวกับกระบวนการของการฉวยใช้ทางวัฒนธรรมในความเชื่อมโยงกับการเมืองว่าด้วยมรดกวัฒนธรรมในเวียดนามในยุคหลังสังคมนิยมและหลังฆราวาสนิยม (postsecular) บ้าง **ประการแรก** ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าการเฉลิมฉลองทางวัฒนธรรมของชาติตามที่ประกาศในมติข้อที่ห้า ค.ศ.1998 ได้กลายเป็นการสร้างความชอบธรรมที่ขาดไม่ได้และเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอของระบอบทางการเมืองที่ช่วยประนีประนอมความตึงเครียดระหว่าง “สังคมนิยม” และตลาด ระหว่างคนกลุ่มใหญ่กับชนกลุ่มน้อย ระหว่างความคลั่งไคล้วัฒนธรรมของตนเองกับความนิยมความเป็นสากล **ประการที่สอง** นโยบายทางวัฒนธรรมและการเมืองทางวัฒนธรรมของ

มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพในเวียดนาม อยู่บนฐานของการรวมกันเป็นหนึ่งใน ระหว่างผู้แสดงที่หลากหลายทั้งในและนอกประเทศผู้ซึ่งช่วยประนีประนอมผลประโยชน์ที่หลากหลายที่สำคัญกระบวนการในการแข่งขันในการให้การรับรองความถูกต้องและความแท้ของพื้นที่หรือกิจกรรมของท้องถิ่นได้ให้บทบาทแก่ผู้เล่นในท้องถิ่น ในขณะที่มีบทบาทผู้ตัดสินให้แก่หน่วยงานส่วนกลางจึงช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับต่ำกว่าและระดับสูงกว่าของรัฐบาล **ประการที่สาม** ในแนวปฏิบัติเดียวกัน เวียดนามแข่งขันกับประเทศอื่นในสนามแข่งขันการขึ้นทะเบียนกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยยูเนสโก ในฐานะที่เป็นมรดกโลกหรือมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ **ประการที่สี่** การเมืองของมรดกวัฒนธรรมเหมาะสมกับจุดประสงค์ทางการเมืองที่หลากหลายในเวลาเดียวกัน แต่ในกระบวนการนั้นมันได้เรียกร้องและให้ความช่วยเหลือการยึดครองของกิจกรรมบางอย่างในฐานะมรดกวัฒนธรรมโดยคนภายนอกที่มีอำนาจ และได้ถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือทั้งตัวมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพเองและคนที่มีมรดกวัฒนธรรมนี้

กระนั้นก็ได้หมายความว่ากระบวนการที่เวลานี้ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดด้วยรัฐบาลที่แข็งกร้าวในทางตรงข้ามรัฐบาลเวียดนามเป็นเหมือนสนามแข่งขันของผลประโยชน์ที่แตกต่างกันที่ดำเนินไปในหลายระดับทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติ และถูกจับรวมกันไว้ด้วยวาทกรรมทางวัฒนธรรมของความเป็นชาติ (ที่มีหลายชาติพันธุ์) ในขณะที่มันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่มรดกวัฒนธรรมและผู้คนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือเพื่อสนองจุดประสงค์ทางการเมืองที่ซ่อนเร้น มันก็ไม่ได้เป็นเหมือนถนนที่รลิ่งทางเดียว ชุมชนและท้องถิ่นจำนวนมากเข้าร่วมอย่างเต็มใจในกระบวนการค้นหาการให้การรับรองความถูกต้องทางวัฒนธรรมจากเบื้องบนในความพยายามบรรลุเป้าหมายของพวกเขาเอง

อ้างอิง

- Aikawa, Noriko. 2004. "An Historical Overview of the Preparation of the UNESCO International Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage: UNESCO International Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage." *Museum International* 56 (1-2): p. 137-149. doi:10.1111/j.1350-0775.2004.00468.x.
- Barfield, Thomas J., ed. 1997. "Ethnicity, Ethnic Group." *The Dictionary of Anthropology*. Oxford ; Malden, Mass: Blackwell.
- Comaroff, Jean, and John L. Comaroff. 1991. *Of Revelation and Revolution*. Chicago: University of Chicago Press.
- Condominas, Georges. 1957. *Nous avons mangé la forêt de la Pierre-Génie Gôo*. Paris: Mercure de France.
- . 1965. *L'Exotique est quotidien: Sar Luk, Vietnam central*. Paris: Plon.
- . 2001. "Introduction." In *Viet Nam's Cultural Diversity: Approaches to Preservation*, edited by Oscar Salemink, p. 15-32. Paris: UNESCO publishing (Memory of Peoples).
- . 2004. "Researching and Safeguarding the Intangible Heritage: Researching and Safeguarding the Intangible Heritage." *Museum International* 56 (1-2): p. 21-31. doi:10.1111/j.1350-0775.2004.00454.x.
- Dahles, Heidi. 2001. *Tourism, Heritage and National Culture in Java : Dilemmas of a Local Community*. Richmond: Curzon Press.
- DiGregorio, Michael. 2007. "Things Held in Common: Memory, Space and the Reconstitution of Community Life." *Journal of Southeast Asian Studies* 38 (3). doi:10.1017/S0022463407000215.
- DiGregorio, Michael, and Oscar Salemink. 2007. "Living with the Dead: The Politics of Ritual and Remembrance in Contemporary Vietnam." *Journal of Southeast Asian Studies* 38 (3). doi:10.1017/S0022463407000355.
- Eriksen, Thomas Hylland. 1993. "In Which Sense Do Cultural Islands Exist?" *Social Anthropology* 1 (1b): p. 133-147. doi:10.1111/j.1469-8676.1993.tb00246.x.
- . 2001. "Between Universalism and Relativism: A Critique of the UNESCO Concept of Culture." In *Culture and Rights: Anthropological Perspectives*, edited by Jane K. Cowan, Marie-Bénédicte Dembour, and Richard Wilson, p. 127-148. Cambridge ; New York: Cambridge University Press.
- Evans, Graeme. 2005. "Mundo Maya: From Cancun to City of Culture: World Heritage in Post-Colonial Meso-America." In *The Politics of World Heritage: Negotiating Tourism and Conservation*, edited by David Harrison and Michael Hitchcock, 1st ed, p. 35-49. Current Themes in Tourism. Clevedon ; Buffalo: Channel View Publications.

- Fabian, Johannes. 1983. *Time and the Other: How Anthropology Makes Its Object*. New York: Columbia University Press.
- Galla, Amareswar. 2002. "Museum and Heritage in Development: Ha Long Ecomuseum, a Case Study from Vietnam." *Humanities Research* 9 (1): p. 63–76.
- Gray, Michael L. 1999. "Creating Civil Society? The Emergence of NGOs in Vietnam." *Development and Change* 30 (4): 693–713. doi:10.1111/1467-7660.00134.
- Han, Xiaorong. 1998. "The Present Echoes of the Ancient Bronze Drum: Nationalism and Archeology in Modern Vietnam and China." *Explorations in Southeast Asian Studies* 2 (2).
- . 2004. "Who Invented the Bronze Drum? Nationalism, Politics, and a Sino-Vietnamese Archaeological Debate of the 1970s and 1980s." *Asian Perspectives* 43 (1): p. 7–33. doi:10.1353/asi.2004.0004.
- Harrison, David, and Michael Hitchcock, eds. 2005. *The Politics of World Heritage: Negotiating Tourism and Conservation*. 1st ed. Current Themes in Tourism. Clevedon ; Buffalo: Channel View Publications.
- Hitchcock, Michael. 2005. "Afterward." In *The Politics of World Heritage: Negotiating Tourism and Conservation*, edited by David Harrison and Michael Hitchcock, 1st ed, p. 181–186. Current Themes in Tourism. Clevedon ; Buffalo: Channel View Publications.
- Hobsbawm, E. J., and T. O. Ranger, eds. 1983. *The Invention of Tradition*. Past and Present Publications. Cambridge [Cambridgeshire] ; New York: Cambridge University Press.
- Human Rights Watch/Asia, ed. 2002. *Repression of Montagnards: Conflicts over Land and Religion in Vietnam's Central Highlands*. New York: Human Rights Watch.
- Huynh Yen, Tram My, Vu Quynh Truong, and Dong Hieu Nguyen, eds. 2007. *Nhung di san the gioi o Viet Nam*. Danang: NXB Da Nang.
- Ivy, Marilyn. 1995. *Discourses of the Vanishing: Modernity, Phantasm, Japan*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kerkvliet, Benedict. 1997. "Land Struggles and Land Regimes in the Philippines and Vietnam during the Twentieth Century." presented at the Wertheim Lecture, Amsterdam: Centre for Asian Studies Amsterdam.
- Kerkvliet, Benedict J. 2005. *The Power of Everyday Politics: How Vietnamese Peasants Transformed National Policy*. Ithaca, N.Y: Cornell University Press.
- Koh, Priscilla. 2004. "Persistent Ambiguities: Vietnamese Ethnology in Doi Moi Period (1968-2001)." *Explorations in Southeast Asian Studies* 2 (2). http://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/handle/10125/2312/Priscilla%20Koh%20--%20Persistent%20Ambiguities_%20Vietnamese%20Ethnolog.pdf?sequence=1.
- Kurin, Richard. 2004. "Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 UNESCO Convention: A Critical Appraisal." *Museum International* 56 (1–2): p. 66–77. doi:10.1111/j.1350-0775.2004.00459.x.

- Kwon, Heonik. 2008. *Ghosts of War in Vietnam*. Studies in the Social and Cultural History of Modern Warfare. Cambridge ; New York: Cambridge University Press.
- Lask, Tomke, and Herold Stefen. 2005. "An Observation Station for Culture and Tourism in Vietnam: A Forum for World Heritag and Public Participation." In *The Politics of World Heritage: Negotiating Tourism and Conservation*, edited by David Harrison and Michael Hitchcock, 1st ed, 119. Current Themes in Tourism. Clevedon ; Buffalo: Channel View Publications.
- Le Ngoc Chan. 2002. "Quan Ho Singing in North Vietnam: A Yearning for Resolution." PhD Dissertation, Berkeley: University of California.
- . n.d. "Quan Ho Singing in Ritual-Festivals in Bac Ninh Region (Vietnam)." <http://home.vicnet.net.au/~aaf/quanho.htm>.
- Lockhart, Bruce. 2001. "Re-Assessing the Nguyễn Dynasty." *Crossroads* 15 (1): p. 9–53.
- Long, Colin. 2004. "Feudalism in the Service of the Revolution." *Critical Asian Studies* 35 (4): p. 535–558. doi:10.1080/1467271032000147023.
- Malarney, Shaun Kingsley. 2007. "Festivals and the Dynamics of the Exceptional Dead in Northern Vietnam." *Journal of Southeast Asian Studies* 38 (3). doi:10.1017/S0022463407000240.
- Munjeri, Dawson. 2004. "Tangible and Intangible Heritage: From Difference to Convergence: Tangible and Intangible Heritage." *Museum International* 56 (1–2): p. 12–20. doi:10.1111/j.1350-0775.2004.00453.x.
- Nas, Peter J. M. 2002. "Masterpieces of Oral and Intangible Culture: Reflections on the UNESCO World Heritage List with CA* Comment." *Current Anthropology* 43 (1): p. 139–148. doi:10.1086/338287.
- Ngo, Duc Thing, and Dang Nhat Phan, eds. 1999. *Luat Tuc va Phat Trien Nong Thon Hien Nay O Viet Nam (Ky Yeu Hoi Thao Khoa Hoc (Customary Law and Rural Development in Present-Day Vietnam)*. Hanoi: NXB Chinh tri Quoc gia (National Political Publishing House).
- Nguyen, Kim Dung. n.d. "Intangible Cultural Heritage Safeguarding System in Vietnam." Ministry of Culture and Information. <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00174-EN.pdf>.
- Nhieu, Tac Gia. 1997. *Giu Gin va Bao ve Ban Sac van Hoa Cac Toc Thieu so Viet Nam*. Hanoi: NXB Van hoa Dan toc.
- Nong, Quoc Chan. 2001. "Cultures of the Ethnic Minorities of Viet Nam: Some Problems and Realities." In *Viet Nam's Cultural Diversity: Approaches to Preservation*, edited by Oscar Salemink, p. 111–120. Paris: UNESCO publishing (Memory of Peoples).
- Nortoney, Barley. 1996. "Ca Tru: A Vietnamese Chamber Music Genre." *Nhac Viet: The Journal of Vietnamese Music* 5 (Special Issues): p. 1–103.

- . 2005. “Singing the Past: Vietnamese ca Tru, Memory and Mode.” *Asian Music* 36 (2): p. 27–56.
- . n.d. “Ca Tru: Vocal Music from Northern Viet Nam.” <http://www.goldsmithsac.uk/music/catru/>.
- Pelley, Patricia. 1998. “‘Barbarians’ and ‘Younger Brothers’: The Remaking of Race in Postcolonial Vietnam.” *Journal of Southeast Asian Studies* 29 (2): p. 374. doi:10.1017/S0022463400007505.
- Pelley, Patricia M. 2002. *Postcolonial Vietnam: New Histories of the National Past*. Asia-Pacific. Durham [N.C.]: Duke University Press.
- Salemink, Oscar, ed. 2001a. *Viet Nam’s Cultural Diversity: Approaches to Preservation*. Paris: UNESCO publishing (Memory of Peoples).
- . 2001b. “Who Decides Who Preserve What? Cultural Preservation and Representation.” In *Viet Nam’s Cultural Diversity: Approaches to Preservation*, edited by Oscar Salemink, p. 205–212. Paris: UNESCO publishing (Memory of Peoples).
- . 2003a. *The Ethnography of Vietnam’s Central Highlanders: A Historical Contextualization, 1850-1990*. Anthropology of Asia Series. Honolulu: University of Hawai’i Press.
- . 2003b. “Enclosing the Highlends: Socialist, Cpitalist and Protestant Conversions of Vietnam’s Central Highlanders.” In Chiang Mai: Chiang Mai University. https://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/bitstream/handle/10535/1787/Oscar_Salemink_RCSD_paper.pdf?sequence=1.
- . 2006a. “Translating, Interpreting and Practicing Civil Socieity in Vietnam: A Tale of Calculated Misunderstandings.” In *Development Brokers and Translators: The Ethnography of Aid and Agencies*, edited by David Lewis and David Mosse, p. 101–126. Bloomfield, CT: Kumarian Press.
- . 2006b. “Changing Rights and Wrongs: The Transnational Construction of Indigenous and Human Rights among Vietnam’s Central Highlanders.” *Focaal* 2006 (47): p. 32–47. doi:10.3167/092012906780646514.
- . 2006c. “Nieuwe Rituelen En de Natie: Nederland in de Spiegel van Vietnam (New Rituals and the Nation: The Netherlands in the Mirror of Vietnam).” Inaugural lecture, VU Univesity Amsterdam, June 9.
- . 2007. “The Emperor’s New Clothes: Re-Fashioning Ritual in the Hué Festival.” *Journal of Southeast Asian Studies* 38 (3). doi:10.1017/S0022463407000264.
- . 2008a. “Trading Goods, Prestige, and Power: A Revisionist History of Lowlander-Highlander Relations in Vietnam.” In *Linking Destinies: Trade, Towns and Kin in Asian History*, edited by P. Boomgaard, Dick Kooiman, and Henk Schulte Nordholt,

- p. 51–69. *Verhandelingen van Het Koninklijk Instituut Voor Taal, Land En Volkenkunde* 256. Leiden: KITLV Press.
- . 2008b. “Embodying the Nation: Mediumship, Ritual, and the National Imagination.” *Journal of Vietnamese Studies* 3 (3): p. 261–290. doi:10.1525/vs.2008.3.3.261.
- . 2009. “Where Is the Space for Vietnam’s Gong Culture? Economic and Social Challenges for the Space of Gong Culture and Opportunities for Protection.” In. Pleiku City, Vietnam.
- Smith, Laurajane. 2006. *Uses of Heritage*. New York: Routledge.
- Taylor, Philip. 2000. *Fragments of the Present: Searching for Modernity in Vietnam’s South*. Southeast Asia Publications Series. Honolulu: University of Hawai’i Press.
- Urry, John. 1990. *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*. Theory, Culture & Society. London ; Newbury Park: Sage Publications.
- Vasavakul, Thaveeporn. 2003. “From Fence-Breaking to Networking: Interests, Popular Organizations and Policy Influences in Post-Socialist Vietnam.” In *Getting Organized in Vietnam: Moving in and around the Socialist State*, edited by Benedict J. Kerkvliet, Russell H. K. Heng, David W. H. Koh, Institute of Southeast Asian Studies, and Australian National University, p. 25–61. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Writenet. 2002. “Vietnam: Indigenous Minority Groups in the Central Highlands.” 5/2001. Writenet Report. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees, Centre for Documentaion and Research. <http://www.refworld.org/pdfid/3c6a48474.pdf>.
- Volkman, Toby Alice. 1990. “Visions and Revisions: Toraja Culture and the Tourist Gaze.” *American Ethnologist* 17 (1): p. 91–110. doi:10.1525/ae.1990.17.1.02a00060.
- Wendland, Wend. 2004. “Intangible Heritage and Intellectual Property: Challenges and Future Prospects: Intangible Heritage and Intellectual Property.” *Museum International* 56 (1–2): p. 97–107. doi:10.1111/j.1350-0775.2004.00463.x.
- Winter, Tim. 2005. “Landscape, Memory and Heritage: New Year Celebrations at Angkor, Cambodia.” In *The Politics of World Heritage: Negotiating Tourism and Conservation*, edited by David Harrison and Michael Hitchcock, 1st ed, p. 50–65. Current Themes in Tourism. Clevedon ; Buffalo: Channel View Publications.
- Woodside, Alexander. 1988. *Vietnam and the Chinese Model: A Comparative Study of Vietnamese and Chinese Government in the First Half of the Nineteenth Century*. Harvard East Asian Monographs 140. Cambridge, Mass: Council on East Asian Studies, Harvard University : Distributed by Harvard University Press.